

PIOTR HOFMAŃSKI

OPINIA O RZĄDOWYM PROJEKCIE USTAWY
O ZMIANIE USTAWY — KODEKS KARNY, USTAWY
— KODEKS POSTĘPOWANIA KARNEGO, USTAWY
— KODEKS KARNY WYKONAWCZY
I NIEKTÓRYCH INNYCH USTAW (DRUK NR 2510
— W ZAKRESIE PRZEPISÓW PROCESOWYCH)
ORAZ POSELSKICH PROJEKTACH USTAW
O ZMIANIE USTAWY
— KODEKS POSTĘPOWANIA KARNEGO
(DRUKI NR: 1638, 1655, 1814, 2154 ORAZ 2336)

I. UWAGI OGÓLNE

Kierunek projektowanych zmian w ustawie — Kodeks postępowania karnego zasługuje generalnie na ocenę pozytywną. Zmierzają one bowiem ku uproszczeniu i usprawnieniu postępowania w takim zakresie, w jakim jest to możliwe przy poszanowaniu elementarnych gwarancji procesowych uczestników postępowania karnego. Jak wykazała kilkuletnia praktyka po uchwaleniu nowego Kodeksu postępowania karnego, niektóre przyjęte rozwiązania nie sprawdziły się, co z jednej strony jest wynikiem niedostrzeżenia w toku prac parlamentarnych rozmaitych uwarunkowań ich funkcjonowania, z drugiej zaś kilku ewidentnych błędów, jakie się do tej ustawy wkradły. W szczególności w oparciu o nowe przepisy nie udało się doprowadzić do takiego usprawnienia postępowania, które umożliwiłoby likwidację poważnej prze-

wlekłości postępowania karnego i w związku z tym rosnących zaległości. Zagadnienie to jest coraz bardziej palące w obliczu coraz liczniejszych wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, w których Polska została uznana za „winną” naruszenia art. 6 ust. 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z powodu niezapewnienia prawa do postępowania karnego „w rozsądnym terminie”. Projekty zmierzają ku usunięciu barier blokujących sprawność postępowania z jednej strony, z drugiej zaś ku rozszerzeniu dopuszczalności stosowania tych instytucji prawa karnego procesowego, które sprawdziły się w praktyce i dzięki którym w wielu sprawach udaje się procedować sprawniej i szybciej.

Ta generalnie pozytywna ocena kierunku projektowanych zmian nie może dotyczyć kilku konkretnych propozycji zawartych zarówno w projekcie rządowym, jak i w projektach poselskich, których sformułowanie dowodzić może jedynie braku wyobraźni i zrozumienia istoty postępowania karnego oraz mechanizmów, dzięki którym może się ono toczyć.

Pozytywnie ocenić trzeba także drugie ważne założenie przyświecające nowelizacji (co dotyczy projektu rządowego, druk nr 2510 oraz projektu poselskiego, druk nr 2336), a odwołujące się do konieczności dostosowania przepisów Kodeksu postępowania karnego do Konstytucji RP. Prace nad nową Konstytucją i nowymi kodyfikacjami karnymi toczyły się bowiem równolegle i nie zostały w sposób zadowalający zsynchronizowane, co zaowocowało przyjęciem w k.p.k. kilku rozwiązań, których konstytucyjność może wywoływać wątpliwości.

Jak wskazuję w dalszej części opinii, niektóre rozwiązania nie są wystarczające. Powstaje zatem konieczność przemyślenia kwestii zsynchronizowania projektowanych rozwiązań z przepisami obowiązującymi, których nowelizacji nie proponuje się, aby możliwe było zachowanie wewnętrznej spójności systemu.

II. UWAGI SZCZEGÓŁOWE

Dla przejrzystości opinii rezygnuję z odrębnego omawiania sześciu opiniowanych projektów. Uwagi poniższe zostały uszeregowane problemowo; przy analizie propozycji odnoszących się do poszczególnych kompleksów zagadnień uwzględniam w związku z tym wszystkie zgłoszone propozycje, zakładając, że możliwe jest w toku prac parlamentarnych wypracowanie jednego spójnego projektu. Jest to zresztą, jak się wydaje, jedyna sensowna droga, albowiem opiniowane projekty odnoszą się (częściowo) do tych samych przepisów k.p.k.,

przy czym po części projekty poselskie bazują na dorobku komisji powołanej przez Ministra Sprawiedliwości do opracowania projektu, który ostatecznie wniesiony został jako projekt rządowy (druk nr 2510), niekiedy zaś są ze sobą najwyraźniej sprzeczne. Stąd też zadaniem komisji będzie częstokroć dokonanie wyboru najlepszego z zaproponowanych rozwiązań.

Sposób uszeregowania poszczególnych kwestii w opinii powinien służyć uporządkowaniu prac komisji, która powinna — w moim przekonaniu — zrezygnować z analizowania po kolei zmian zaproponowanych w sześciu opiniowanych projektach na rzecz kompleksowej analizy bloków merytorycznie powiązanych zagadnień, co powinno umożliwić zachowanie wewnętrznej spójności projektu, który zostanie ostatecznie przedstawiony Izbie.

1. ZAGADNIENIE DOSTOSOWANIA K.P.K. DO STANDARDU KONSTYTUCYJNEGO

Propozycje w tym przedmiocie zawierają projekty zawarte na drukach nr 2510 oraz 2336. Projekt rządowy zmierza do osiągnięcia zgodności pomiędzy zapisem art. 42 ust. 3 Konstytucji, według którego każdy uważany jest za niewinnego dopóki jego wina nie zostanie stwierdzona prawomocnym wyrokiem sądu, a przepisami k.p.k., który obecnie pozwala na obalenie tego domniemania w drodze wydania postanowienia o warunkowym umorzeniu postępowania oraz nakazu karnego. Wyrazem tej dążności jest projektowane brzmienie art. 5 § 1 k.p.k., który wprost nawiązuje do treści art. 42 ust. 3 Konstytucji. O ile jednak przepis ten ma charakter ogólnej deklaracji, to praktyczne znaczenie mają zmiany zaproponowane w odniesieniu do art. 341 § 5 k.p.k., według którego o warunkowym umorzeniu postępowania orzekać się będzie wyrokiem oraz do art. 500 § 1 k.p.k., według którego nakaz karny będzie orzekany wyrokiem. Konsekwencją tych dwóch zmian są dalsze zmiany proponowane w projektach zawartych na drukach nr 2510 oraz 2336, a odnoszące się do: art. 40 § 1 k.p.k. (skreślenie § 1 pkt 8 tego przepisu), art. 342 k.p.k., art. 500 § 3 i 4 k.p.k., art. 501–507 k.p.k. (projekty nowelizacji tych ostatnich przepisów służą także usprawnieniu postępowania nakazowego).

Powyższy kompleks zmian **należy ocenić pozytywnie**. Wprawdzie w orzeczeniu z dnia 16 marca 2000 r., P 1/99 (OTK 2000, nr 4, poz. 111) Trybunał Konstytucyjny orzekł, iż warunkowe umorzenie postępowania postanowieniem nie narusza art. 42 ust. 3 Konstytucji, to jednak z jednej strony uzasadnienie tego judykatu wywołuje zasadnicze wątpliwości (pomijając już to, że argumentacja Trybunału nie może odnosić się do nakazu karnego), z dru-

giej zaś przyjęcie zaproponowanych zmian usunie niespójność terminologiczną i związaną z nią konieczność dokonywania karkołomnej wykładni. Jednocześnie zaś nie skomplikuje postępowania karnego, zmieni się bowiem jedynie forma orzeczenia, zachowane zaś zostaną szczególnie procedury związane z warunkowym umorzeniem postępowania, wydaniem nakazu karnego oraz odwoływaniem się od rozstrzygnięć zawartych w wyrokach warunkowo umarzających postępowanie i zawierających nakaz karny.

Z konstytucyjnego punktu widzenia **na pozytywną ocenę** zasługują także projektowane rozwiązania dotyczące rozszerzenia uprawnień pokrzywdzonego w procesie karnym oraz tzw. osoby odpowiedzialnej posiłkowo (art. 56 § 4 k.p.k. — druk nr 2510, art. 167 k.p.k. — druk nr 2510, art. 297 § 1 k.p.k. — druk nr 2510, art. 422 § 1 k.p.k. — druk nr 2510, art. 425 § 1 i 444 k.p.k. — druk nr 2510). W świetle zapisu art. 45 ust. 1 Konstytucji podmioty te — podobnie jak i oskarżony — korzystają z prawa do sprawiedliwego procesu karnego, które urzeczywistnione być może tylko dzięki możliwie szerokiemu zespołowi gwarancji o charakterze proceduralnym. Należy przy tym wyrazić nadzieję, że proponowane zmiany nie przyczynią się do dalszej przewlekłości postępowań.

Aspekt konstytucyjny uwzględniony też został w związku z opiniowanymi poniżej propozycjami znowelizowania art. 247 § 2 k.p.k. i art. 290 § 2 k.p.k. (druk nr 2510).

2. ZMIANY W ZAKRESIE WŁAŚCIWOŚCI RZECZOWEJ SĄDÓW

Zmiany dotyczące tej kwestii zawierają projekty zawarte w drukach nr 2336 oraz 2510. Proponowane zmiany w zakresie brzmienia art. 25 § 1 k.p.k. są konsekwencją proponowanych zmian w zakresie sankcji przewidzianych za niektóre przestępstwa w ustawie Kodeks karny. Różnice zachodzące pomiędzy propozycjami sformułowanymi w wymienionych drukach wynikają z tego, że rządowy projekt zmian ustawy Kodeks postępowania karnego jest częścią szerszego pakietu propozycji, obejmującego także nowelizację ustawy Kodeks karny. Los zmian zaproponowanych w art. 25 § 1 pkt 1 k.p.k. powinien zależeć od tego, czy i w jakim zakresie zostaną przyjęte zmiany w ustawie Kodeks karny. Synchronizacja prac Komisji w tym zakresie powinna zmierzać do utrzymania *status quo* w obszarze właściwości rzeczowej sądów. Jeżeli zatem Komisja pozytywnie zaopiniuje przekształcenie występów przewidzianych w art. 280 § 1 k.k. (rozbój w typie podstawowym) oraz w art. 282 k.k. (wymuszenie rozbójnicze) w zbrodnie, to przepisy

te powinny być wymienione w sposób proponowany w projekcie zawartym w druku nr 2510 w art. 25 § 1 pkt k.p.k., dzięki czemu sąd rejonowy nadal będzie orzekał w sprawach o te przestępstwa, pomimo iż staną się zbrodniami.

Konsekwentnie, jeśli Komisja pozytywnie zaopiniuje propozycje przekształcenia w zbrodnie występów przewidzianych w art. 163 k.k., 166 § 1 k.k., 173 § 3 k.k., 197 § 3 k.k., 252 k.k. i art. 253 § 2 k.k., przepisy te powinny zostać skreślone w art. 25 § 1 pkt 2 k.p.k. zawierającym wyliczenie występów w sprawach, o które orzeka w pierwszej instancji sąd okręgowy. W konsekwencji w sprawach o wymienione przestępstwa nadal orzekał będzie sąd okręgowy, zgodnie z ogólną regułą zapisaną w art. 25 § 1 pkt 1 k.p.k.

Istotną zmianę proponuje się w projektach zawartych w drukach nr 2510 i 2336. Chodzi o propozycję wprowadzenia do art. 25 k.p.k. nowego § 2, przewidującego tzw. właściwość ruchomą (konsekwencja: oznaczenie dotychczasowego § 2 jako § 3). Rozwiązanie to uzasadnione jest tym, iż wśród stanów faktycznych, kwalifikowanych z niektórych przepisów kryminalizujących przestępstwa należące do właściwości rzeczowej sądów rejonowych, znajdują się — obok prostych — także niezwykle skomplikowane, co dotyczy w szczególności przestępstw gospodarczych. Wprawdzie idea ruchomej właściwości rzeczowej może nasuwać pewne wątpliwości z punktu widzenia prawa do osądzenia przez sąd właściwy w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji oraz art. 6 ust. 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, to jednak **zasługuje ona na opinię pozytywną**. O zmianie właściwości decydować ma bowiem nie czynnik administracyjny, ale sąd apelacyjny na wniosek sądu właściwego.

3. SKŁAD SĄDU

W projekcie rządowym (druk nr 2510) zaproponowano ograniczenie klasy sprawy, w których sąd orzeka w składzie pięcioosobowym (art. 28 § 3 i art. 29 § 2 k.p.k.). Proponowane zmiany w tym zakresie są **uzasadnione**, albowiem służyć będą usprawnieniu postępowania, odciążeniu sądów, zarówno pierwszej, jak i drugiej instancji, a jednocześnie będą — w wypadku dokonania projektowanej zmiany — angażować mniejsze siły dla rozpoznania niektórych spraw. Brak jest natomiast podstaw dla twierdzenia, że skład trzyosobowy w sprawach, w których przedmiotem rozpoznania są przestępstwa zagrożone karą 25 lat pozbawienia wolności, nie jest w stanie przeprowadzić postępowania w sposób profesjonalny.

4. WYŁĄCZENIE PROKURATORA

Zmiany zaproponowane w art. 47 § 1 i § 2 k.p.k. (druk nr 2510) **uważam za zbędne**. Intencją projektodawców było doprecyzowanie przepisów konstytuujących podstawy wyłączenia prokuratora, które rzekomo wywołują wątpliwości interpretacyjne (uzasadnienie projektu rządowego). W moim przekonaniu, przepis art. 47 k.p.k. w aktualnym brzmieniu jest jasny, ponieważ przepis dotyczący wyłączenia sędziego stosuje się do prokuratora „odpowiednio”, co w analizowanym kontekście normatywnym oznacza dokładnie to, co projektodawca proponuje wprost w tym przepisie zadekretować. Negatywna opinia co do potrzeby projektowanej zmiany oznacza jednak, że nie może być ona zaakceptowana. Tyle tylko, że wprowadzenie jej niczego w istocie rzeczy nie zmieni.

5. WZMOCNIENIE POZYCJI PROCESOWEJ POKRZYWDZONEGO

Zagadnieniu temu poświęcono kilka różnorodnych propozycji w projektach zawartych w drukach nr 2510. Po pierwsze proponuje się doprecyzowanie przepisu dotyczącego reprezentowania interesów pokrzywdzonego przez osobę faktycznie sprawującą opiekę nad nieporadnym pokrzywdzonym i przez prokuratora (nowy art. 51 § 3 k.p.k. oraz art. 52 § 1 k.p.k.) oraz urealnienie faktycznych możliwości reprezentowania pokrzywdzonego przez osoby najbliższe (art. 52 § 1 k.p.k.). Po wtóre proponuje się rozwiązanie, dzięki któremu pokrzywdzony, który nie może korzystać z uprawnień oskarżyciela posiłkowego ze względu na ograniczenie przewidziane w art. 56 § 1 k.p.k., będzie miał prawo do złożenia swojego stanowiska na piśmie (art. 56 § 4 k.p.k.). Po trzecie proponuje się wprowadzenie do art. 62 k.p.k. procesowej normy dotyczącej wniosku o orzeczenie naprawienia szkody przewidzianego w art. 46 § 1 k.k. **Wszystkie te zmiany zasługują w moim przekonaniu na akceptację**, jednak poddaję pod rozwagę Komisji skrócenie terminu zapisanego w art. 56 § 4 k.p.k. do 7 dni (zapewni to większą dynamikę postępowania). Inną kwestią, która powinna być rozważona przez Komisję, jest zasadność zamieszczenia procesowej normy dotyczącej wniosku o orzeczenie obowiązku naprawienia szkody w art. 62 k.p.k. On z kolei dotyczy innej instytucji procesowej, to jest powództwa cywilnego, którego z karnoprawnym obowiązkiem naprawienia szkody nie należy mylić. Wydaje się, że bardziej właściwym miejscem dla tego przepisu byłby rozdział o pokrzywdzonym, to jest rozdział 4 Kodeksu postępowania karnego.

6. KORZYSTANIE PRZEZ OSKARŻONEGO Z PRAWA DO KORZYSTANIA Z POMOCY OBROŃCY

W projekcie rządowym (druk nr 2510), a także w projekcie poselskim (druk nr 2154) sformułowano propozycje odnoszące się do kwestii korzystania z pomocy obrońcy.

Pierwsza zmiana dotyczy prawa do korzystania z pomocy obrońcy z urzędu na zasadzie tzw. „prawa ubogich” (art. 78 § 2 — druk nr 2510). **Oceniam ją pozytywnie**. Rzecz w tym, że projektowane rozwiązanie jest po prostu bardziej sprawiedliwe. Podzielałam pogląd projektodawców, iż brak jest uzasadnionych podstaw dla dalszego korzystania z pomocy obrońcy z urzędu przez oskarżonego, którego sytuacja majątkowa, po wyznaczeniu mu obrońcy z urzędu, poprawiła się w stopniu umożliwiającym ponoszenie kosztów obrony. Wprawdzie wyznaczenie obrońcy z urzędu nie oznacza automatycznie zwolnienia oskarżonego z obowiązków ponoszenia kosztów obrony, to jednak w praktyce pierwsza z tych decyzji niemal nieuchronnie pociąga za sobą drugą.

Druga projektowana zmiana dotyczy art. 79 § 1 pkt 4 k.p.k., który proponuje się skreślić (druk nr 2510). W konsekwencji osoba niewładająca językiem polskim nie będzie musiała korzystać z pomocy obrońcy. **Jest to propozycja słuszna**. Jak bowiem wspomniano, w przypadku obrony obligatoryjnej jej koszty najczęściej ponosi Skarb Państwa. Może pojawiać się na tle przepisów obowiązujących wątpliwość, jakie racje przemawiać mają za uprzywilejowaniem cudzoziemców w postępowaniu przed polskim sądem. Jego słabsza pozycja wynikająca z braku znajomości języka rekompensowana jest bowiem uprawnieniem do korzystania z pomocy tłumacza zagwarantowanego w k.p.k. (zob. także zawarte w projektach na drukach nr 2510 i 2336 **trafne** propozycje nowelizacji art. 619 k.p.k. przez dodanie nowego § 3 dotyczącego obciążania Skarbu Państwa kosztami tłumacza).

Trzecia zmiana dotyczy korzystania z pomocy obrońcy z urzędu przez osobę, co do której poczytalności pojawiły się wątpliwości (art. 79 § 4 k.p.k. — druk nr 2510). Już Kodeks postępowania karnego w pierwotnym brzmieniu ograniczył obronę obligatoryjną w takim wypadku do czasu prawomocnego zakończenia postępowania wówczas, gdy wątpliwości nie potwierdziły się (art. 79 § 4 k.p.k.). Aktualnie proponuje się rozwiązanie, zgodnie z którym obrona obligatoryjna upada w chwili, w której biegli lekarze psychiatrzy stwierdzą, iż poczytalność oskarżonego zarówno *tempore criminis*, jak i *tempore procedendi* nie budzi wątpliwości. Słusznie jednak w takim wypadku nie zaproponowano niejako „automatycznego” cofnięcia wyznaczenia obrońcy; ma to następować fakultatywnie. Rozwiązanie to **trzeba ocenić pozytywnie**.

Przyniesie ono wymierną oszczędność, jako że koszty obrony z urzędu niemal zawsze ponoszone są przez podatnika (Skarb Państwa).

Po czwarte zaproponowano zmianę brzmienia art. 79 § 1 pkt 3 k.p.k. (druk nr 2154). Według propozycji obrona ma być obligatoryjna wówczas, gdy pojawią się wątpliwości co do poczytalności oskarżonego w chwili czynu i to wątpliwości potwierdzone opinią biegłych lekarzy psychiatrów. Wprawdzie propozycja ta motywowana jest oszczędnością środków ponoszonych na obronę obligatoryjną, to jednak **należy się jej z całą stanowczością przeciwstawić**. Sprzeciw mój wspieram dwoma argumentami. Po pierwsze nieprawidłowe jest uzależnienie obrony obligatoryjnej od stwierdzenia stanu poczytalności przez biegłych psychiatrów. W konsekwencji przyjęcia takiego rozwiązania oskarżony może być bowiem pozbawiony prawa do obrony w sensie formalnym aż do czasu wydania pozytywnej opinii biegłych, pomimo iż wątpliwości co do jego stanu pojawiły się już wcześniej (skoro biegłych tych powołano). Po wtóre i zapewne ważniejsze, art. 79 § 1 pkt 3 k.p.k. w proponowanym brzmieniu całkowicie pomijałby zagadnienie wątpliwości co do poczytalności (a także rzeczywistego stanu niepoczytalności) oskarżonego w czasie postępowania. Nie trzeba zaś nikogo rozsądnego przekonywać, iż właśnie kwestia stanu psychicznego oskarżonego *tempore procedendi* jest kwestią węzłową z punktu widzenia faktycznego korzystania z prawa do obrony.

Po piąte w projekcie rządowym (druk nr 2510) zaproponowano uzupełnienie art. 81 k.p.k. o § 2, dające podstawę wyznaczenia oskarżonemu korzystającemu z pomocy obrońcy z urzędu innego obrońcy z urzędu na jego uzasadniony wniosek lub na wniosek dotychczasowego obrońcy. Z uzasadnienia projektu rządowego wynika, iż przepis ten jest uzupełnieniem nowego rozwiązania proponowanego w odniesieniu do art. 378 k.p.k., jednak w rzeczywistości z projektu wycofano propozycję nowelizacji tego przepisu, zapewne z uwagi na to, że przepis ten znowelizowany został ustawą z dnia 20 lipca 2000 r. (Dz.U. Nr 62, poz. 717). Ponieważ jednak art. 378 k.p.k. w brzmieniu uprzednio projektowanym zredagowany został inaczej niż uczynił to ustawodawca nowelizując Kodeks postępowania karnego w dniu 20 lipca 2000 r., to pojawia się pytanie, czy aktualnie projektowane brzmienie art. 81 § 2 k.p.k. jest adekwatne w stosunku do obowiązującego od dnia 1 września 2000 r. art. 378 k.p.k. Problem powstaje głównie dlatego, iż uprzednio przewidywano, iż w art. 378 § 2 k.p.k. zapisze się wprost, iż przepis ten dotyczy zwolnienia obrońcy z urzędu z jego obowiązków, gdy wniosek w tym przedmiocie zgłoszono po rozpoczęciu rozprawy głównej. To pozwalałoby na wnioskowanie, iż projektowany art. 81 § 2 k.p.k. odnosi się do sytuacji, w której wniosek o wyznaczenie nowego obrońcy zgłoszono przed rozpoczęciem tej rozprawy.

W art. 378 § 2 k.p.k. w brzmieniu nadanym temu przepisowi nowelą z dnia 20 lipca 2000 r. nie wspomina się o tym, że przepis ten dotyczy jedynie sytuacji zaistniałej na rozprawie głównej. Wnioskować jednak można o tym z faktu, iż zamieszczony został on w rozdziale 43 Kodeksu postępowania karnego, który poświęcony jest rozprawie głównej. Jednocześnie jednak w projektowanym art. 81 § 2 k.p.k. nie wspomina się, iż stosuje się go tylko wówczas, gdy wniosek złożono przed rozpoczęciem rozprawy głównej. Przeciwnie, jest to przepis ogólny i — jak się wydaje — będzie on znajdował zastosowanie w szerszym zakresie (np. także po zakończeniu rozprawy głównej). W rezultacie istnienia braku synchronizacji przedsięwzięć legislacyjnych powstać może trudna do rozwikłania zagadka interpretacyjna. Wydaje się zatem, że — **opiniując pozytywnie dodanie do art. 81 k.p.k. § 2** — opowiedzieć się trzeba za jednoczesnym skreśleniem art. 378 § 2 k.p.k. (czego żaden z opiniowanych projektów nie przewiduje). Wówczas art. 81 § 2 k.p.k., jako przepis ogólny, stosowany byłby także wówczas, gdy stosowny wniosek złożono po rozpoczęciu rozprawy głównej. Kłopot powstaje jednak w związku z tym, że art. 378 § 3 k.p.k. nawiązuje do poprzedzającego go § 2 tego przepisu, a zatem po jego skreśleniu „zawisłby w powietrzu”. Jednocześnie zawiera on istotną normę, której stosowanie ma sens tylko wówczas, gdy do złożenia wniosku oskarżonego lub jego obrońcy dojdzie po rozpoczęciu rozprawy głównej (także rozprawy apelacyjnej, w związku z treścią art. 458 k.p.k.). Rozwiązanie tego z kolei problemu może polegać na skreśleniu art. 378 § 3 k.p.k. z jednoczesnym dodaniem do art. 81 k.p.k. nowego § 3 w brzmieniu: „Jeśli do wyznaczenia nowego obrońcy doszło po rozpoczęciu rozprawy głównej, sąd zobowiązuje nowego obrońcę do pełnienia obowiązków do czasu podjęcia obrony przez nowego obrońcę, jeśli możliwe jest to bez uszczerbku dla prawa oskarżonego do obrony.”. Warto — dokonując proponowanego powyżej zabiegu — przeredagować dotychczasowy art. 378 § 3 k.p.k., jako że sformułowany on został w sposób pozostawiający zasadnicze wątpliwości co do tego, czy stanowi on źródło zobowiązania obciążającego obrońcę do pełnienia obowiązków do czasu podjęcia obrony przez nowego obrońcę, na co słusznie wskazano w opublikowanych komentarzach. Gdyby Komisja zdecydowała się pójść we wskazanym kierunku, to konieczne byłoby dodanie do zaprojektowanego art. 81 § 2 k.p.k. wzmianki, iż uprawnienie do wyznaczenia nowego obrońcy z urzędu w miejsce dotychczasowego ma nie tylko prezes sądu właściwego do rozpoznania sprawy, ale także sąd. Na marginesie tych rozważań podnieść należy, że **zupełnie niezrozumiała** jest zawarta w projekcie poselskim (druk nr 2154) propozycja skreślenia art. 378.

Po szóste **pozytywnie opiniuję** uzupełnienie art. 85 k.p.k. o § 3 (druk nr 2510), stanowiące usankcjonowanie słusznej linii orzecznictwa Sądu Najwyższego.

Po siódme **na pozytywną ocenę** zasługuje rozszerzenie zakresu tajemnicy obrończej, zaproponowane w projekcie rządowym (druk nr 2510). Brak jest racji, dla której zakaz dowodowy przewidziany w art. 178 pkt 1 k.p.k. nie miał dotyczyć niemającego statusu obrońcy adwokata udzielającego pomocy prawnej osobie zatrzymanej, co przewidziano w projekcie rządowym.

7. UPRAWNIENIA RADCÓW PRAWNYCH

Propozycje zawarte w projekcie na druku nr 2510, dotyczące uprawnień radców prawnych w procesie karnym, stanowią kontynuację zmian zapoczątkowanych już nowelą do Kodeksu postępowania karnego z dnia 20 lipca 2000 r., kiedy to uzupełniono art. 526 § 2 k.p.k. i art. 528 § 1 pkt 2 k.p.k. Aktualnie, przez nowelizację art. 88 § 2 i 3 k.p.k. projektodawca zmierza do usunięcia nieścisłości redakcyjnych, które wkraady się do tego przepisu. **Akceptując proponowane zmiany** należy wskazać, iż dzięki nim precyzyjniej określony zostanie krąg podmiotów uprawnionych do reprezentowania w procesie karnym instytucji państwowych, samorządowych i społecznych, a także osób wymienionych w art. 88 § 3 k.p.k.

8. PRZEDSTAWICIEL SPOŁECZNY

Propozycje zawarte na druku 2510 zmierzają w kierunku rozszerzenia uprawnień przedstawiciela społecznego w procesie karnym. **Wszystkie zasługują na akceptację.** Zmiana formuły art. 90 § 3 k.p.k. ma nie tylko redakcyjny charakter. Wolą projektodawcy jest, aby — odmiennie niż obecnie — dopuszczenie przedstawiciela społecznego do udziału w postępowaniu było regułą, zaś odmowa dopuszczenia — która winna następować jedynie wówczas, gdy jego udział nie leży w interesie wymiaru sprawiedliwości — wyjątkiem. W rezultacie, po przyjęciu proponowanej zmiany, dopuszczenie przedstawiciela społecznego do udziału w postępowaniu będzie następować także wówczas, gdy udział ten będzie z punktu widzenia interesu wymiaru sprawiedliwości obojętny. Inna ważna zmiana polega na wyposażeniu przedstawiciela społecznego w prawo do zadawania pytań na rozprawie (art. 91 k.p.k.). W ten sposób uzyska on — choć nadal nie będzie korzystał ze statusu strony

w postępowaniu — ważne uprawnienie procesowe nadające sens jego udziałowi w rozprawie. Konsekwencją tej ostatniej zmiany jest propozycja uzupełnienia art. 370 § 1 i art. 406 § 1 k.p.k. (ma to sens tylko wówczas, gdy przyjęta zostanie propozycja nowelizacji art. 91 k.p.k.), przez określenie kolejności zadawania pytań osobie przesłuchiwanej oraz przemawiania w fazie głosów stron, z uwzględnieniem uprawnienia przedstawiciela społecznego.

9. PODMIOT ODPOWIEDZIALNY POSIŁKOWO

W projekcie rządowym (druk nr 2510) znalazł się pakiet propozycji zmierzających do urealnienia statusu procesowego tzw. podmiotu odpowiedzialnego posiłkowo. Chodzi po pierwsze o uzupełnienie art. 156 § 1 i § 2 k.p.k. przez przyznanie także temu podmiotowi uprawnienia do przeglądania akt oraz do żądania kserokopii dokumentów z akt sprawy. Po wtóre w świetle projektowanego brzmienia art. 422 § 1 k.p.k. osoba odpowiedzialna posiłkowo uzyska uprawnienie do wniesienia wniosku o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku. Zmiana ta jest w zasadzie jedynie usunięciem usterki redakcyjnej wymienionego przepisu, albowiem uprawnienie takie przysługuje jej także obecnie, tyle tylko iż musi być ono interpretowane z art. 444 k.p.k. (w brzmieniu nadanym mu nowelą z 20 lipca 2000 r.). **Obydwie powyższe zmiany opiniuję pozytywnie.**

10. NIEWAŻNOŚĆ ORZECZEŃ

W projekcie rządowym (druk nr 2510) zaproponowano rezygnację z instytucji nieważności orzeczeń (skreślenie art. 101–104 k.p.k.). Konsekwencją tej zmiany są dalsze propozycje zawarte w tym projekcie, które rozpatrywane być muszą łącznie z propozycją skreślenia art. 101–104, a więc:

- modyfikacja treści art. 40 § 1 pkt 7 k.p.k. dotyczącego podstaw wyłączenia sędziego,
- modyfikacja art. 84 § 3 k.p.k. dotyczącego uprawnień obrońcy z urzędu,
- modyfikacja art. 432 k.p.k. dotyczącego cofnięcia środka odwoławczego,
- rozszerzenie katalogu tzw. bezwzględnych przyczyn uchylecia orzeczenia w art. 439 § k.p.k. (wchłonięcie przez katalog tych przyczyn okoliczności będących aktualnie przyczynami nieważności) i odpowiednia modyfikacja art. 439 § 2–4 k.p.k.,

- zmiana treści art. 542 § 1 k.p.k. (przywrócenie możliwości wznowienia postępowania zakończonych prawomocnym orzeczeniem sądu z urzędu) oraz dodanie do art. 542 § 3–5 dookreślających warunki wznowienia postępowania z urzędu,
- modyfikacja art. 552 § 1 i 2 k.p.k. dotyczącego odpowiedzialności Państwa za niesłuszne skazanie.

Wymienione powyższe zmiany mają charakter komplementarny w stosunku do propozycji skreślenia art. 101–104 k.p.k. Jeśli zatem Komisja zdecyduje o skreśleniu instytucji nieważności, to w konsekwencji takiej decyzji niezbędne będzie zaakceptowanie zmian komplementarnych. Jeśli natomiast Komisja odrzuci propozycję skreślenia instytucji nieważności, to wyżej wymienione (od myślnika) zmiany w ogóle nie muszą być rozważane.

Węzłową zatem kwestią jest to, czy instytucja nieważności orzeczeń powinna być skreślona, czy też zachowana. Po jej przywróceniu przez Kodeks postępowania karnego z 1997 r. (znana była Kodeksowi z 1928 r. obowiązującemu do końca 1969 r.), okazało się w praktyce, że jest nadużywana, choć zakładano, iż z uwagi na charakter uchybień powodujących nieważność orzeczeń *ipso iure*, znajdzie zastosowanie zupełnie wyjątkowo. Z uwagi na to, iż wniosek o stwierdzenie nieważności potraktowany został przez strony jako kolejny środek *quasi*-odwoławczy, sądy zostały zasypane tego rodzaju wnioskami i choć prawie wszystkie były merytorycznie niezasadne, zachodziła konieczność procesowego ustosunkowania się do tych wniosków. Z tego powodu nowelizując Kodeks postępowania karnego ustawą z 20 lipca 2000 r. ustawodawca zdecydował o ograniczeniu zakresu zastosowania instytucji nieważności przez ograniczenie kręgu orzeczeń, których dotyczy instytucja nieważności, ale także zdecydował o ograniczeniu podstaw nieważności przez utworzenie ich katalogu zamkniętego (skreślenie art. 101 § 1 pkt 8 k.p.k.), sformalizowaniu procedury stwierdzania nieważności orzeczeń przez wprowadzenie trybu kontroli formalnej dopuszczalności wniosku, przymusu adwokackiego i opłaty od wniosku (art. 102 k.p.k.).

Aktualnie, zaledwie w kilka miesięcy po wejściu w życie wyżej wskazanych zmian rząd występuje z propozycją skreślenia całej instytucji. W moim przekonaniu **jest to propozycja przedwczesna**. Nowela z 20 lipca 2000 r. obowiązuje od dnia 1 września 2000 r., brak nam zatem jeszcze wystarczających doświadczeń by stwierdzić, iż nadal — pomimo wprowadzonych ograniczeń — wnioski o stwierdzenie nieważności „blokują” sądy. Przeciwnie, pierwsze doświadczenia zdają się wskazywać na ograniczenie tego zjawiska, choć nadal konieczne jest ustosunkowywanie się do niezliczonych wniosków

o wyznaczenie obrońcy z urzędu do sporządzenia wniosku o stwierdzenie nieważności oraz rozpoznawanie zażaleń na zarządzenia o odmowie przyjęcia wniosków, które nie odpowiadają warunkom formalnym. Pomimo to jestem zdania, że z instytucją nieważności „ucywilizowaną” nowelą z 20 lipca 2000 r., można jakoś funkcjonować.

Pamiętać przy tym należy, że instytucja nieważności ma bardzo silną i przekonującą podstawę teoretyczną, odwołującą się do rozróżnienia pomiędzy uchybieniami, które z uwagi na swoją wagę powodują „tylko” uchylenie orzeczenia — bez względu na granice środka odwoławczego i podniesionych zarzutów — oraz najpoważniejszymi uchybieniami, których zaistnienie nie pozwala na przyjęcie, że znajdujące się w obrocie prawnym orzeczenie jest w ogóle ważne. Tylko taka konstrukcja pozwala na przyjęcie, że są takie orzeczenia, które — jako nieważne — nie wywołują żadnych skutków prawnych, także w okresie od dnia ich wydania do dnia deklaratywnego stwierdzenia, że są nieważne.

Ponadto za utrzymaniem instytucji nieważności przemawiają niesłychanie skomplikowane problemy intertemporalne, które pojawiają się w praktyce po ewentualnej rezygnacji z instytucji nieważności orzeczeń. Jeśli bowiem dojdzie do uchylenia przepisów art. 101 i n. k.p.k. to nie tylko wyrugowane zostaną z systemu prawnego podstawy nieważności, co spowoduje, że orzeczenia wydane po wejściu w życie opiniowanej noweli będą zawsze ważne. Ale zniknie także z ustawy tryb postępowania w przedmiocie nieważności, w związku z czym staniemy przed nierozwiązalnymi problemami w odniesieniu do tych orzeczeń, które wydane były w okresie obowiązywania Kodeksu z 1997 r. od chwili jego wejścia w życie do dnia wejścia w życie opiniowanej noweli. Próba skonstruowania specjalnych reguł intertemporalnych (projekt rządowy nie zawiera propozycji w tym przedmiocie) może okazać się niezmiernie trudna, albowiem zachowanie trybu stwierdzania nieważności na okres przejściowy stawia od razu pytanie: Których orzeczeń tryb ten mógłby dotyczyć (czy tylko tych, które wydane zostały w okresie od dnia wejścia w życie Kodeksu postępowania karnego z 1997 r. do dnia wejścia w życie opiniowanej noweli, czy także wydanych na gruncie Kodeksu z 1928 r.). Poza tym nie bardzo wiadomo przez jaki okres taki tryb miałby funkcjonować i niezależnie od tego jaki miałby to być czas, zawsze może po jego zakończeniu wypłynąć kwestia nieważności orzeczenia wydanego przed wejściem w życie opiniowanej noweli.

Z tych wszystkich powodów **opowiadam się za odrzuceniem projektu zawartego na druku nr 2510 w takim zakresie, w jakim proponuje się skreślenie art. 101–104 k.p.k. oraz — w konsekwencji — noweliza-**

cję art. 40 § 1 pkt 7, art. 84 § 3, art. 432, art. 439 § 1 i 3, art. 542 § 1, art. 542 § 3–5 oraz art. 552 § 1 i 2 k.p.k.

Inną rzeczą jest to, czy unormowania, dotyczące instytucji nieważności orzeczeń, nie mogą być w toku prac nad przedłożonymi Komisji projektami poprawione. W pewnym zakresie musi się tak stać, jeśli Komisja przyjmie zawarte na drukach nr 2510 i 2336 propozycje dotyczące orzekania jedynie wyrokami o warunkowym umorzeniu postępowania oraz orzekania wyrokami nakazów karnych. Przyjęcie tych propozycji spowoduje, że spośród orzeczeń wymienionych w art. 101 § 1 k.p.k. **muszą zniknąć** nakazy karne oraz postanowienia w przedmiocie warunkowego umorzenia postępowania.

Nowelizując art. 101 § 1 k.p.k. warto rozważyć celowość wyłączenia z katalogu wyroków, których dotyczy instytucja nieważności, wyroków sądów odwoławczych, którymi uchylono wyroki wydane w pierwszej instancji i przekazano sprawę do ponownego rozpoznania. Stwierdzenie nieważności takiego wyroku (dopuszczalne w świetle wykładni literalnej art. 101 § 1 k.p.k. w aktualnym brzmieniu) prowadzi do poważnych komplikacji.

11. ŚRODKI PRZYMUSU

Zmiany zaproponowane w projekcie rządowym (druk nr 2510), dotyczące zatrzymania (art. 246 § 1 i 4 k.p.k.), mają charakter redakcyjny, precyzują i — jako takie — **zasługują na akceptację**.

Inny charakter ma także dotycząca zatrzymania zmiana zaproponowana w odniesieniu do art. 247 § 2 k.p.k. (druk nr 2510). Sens tej zmiany sprowadza się do wprowadzenia zażalenia na zatrzymanie zarządzone przez sąd, które dotąd nie przysługiwało. **Zmiana ta jest niezbędna** z uwagi na konieczność dostosowania treści art. 247 § 2 k.p.k. do wymagań określonych w art. 41 ust. 2 Konstytucji oraz w art. 5 ust. 4 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Obydwa te przepisy wymagają, aby każdy, kto został pozbawiony wolności miał prawo odwołania się do sądu w celu ustalenia legalności tego zatrzymania. Nie może ulegać wątpliwości, że prawo takie przysługuje także wówczas, gdy zatrzymanie nastąpiło na mocy decyzji sądowej.

W projekcie rządowym (druk nr 2510) zaproponowano nowe brzmienie art. 258 k.p.k., określającego podstawy stosowania tymczasowego aresztowania i odpowiednio innych środków zapobiegawczych. **Nowa redakcja tego przepisu jest w mojej ocenie nie do przyjęcia**. Zastrzeżenia zgłosić wypada w odniesieniu do zakresu i sposobu ujęcia domniemania zwerbalizowa-

nego w § 2 art. 258 k.p.k. Zaproponowana konstrukcja opiera się na założeniu, że wprawdzie także w sytuacjach wymienionych w art. 258 § 2 k.p.k. podstawą zastosowania tymczasowego aresztowania są okoliczności wymienione w § 1 tego przepisu, niemniej istnienia tych okoliczności nie trzeba będzie — w razie przyjęcia zaproponowanego brzmienia art. 258 § 2 k.p.k. — wykazywać, jako że przepis ten pozwala domniemywać ich istnienie. Katalog sytuacji, w których wolno będzie to uczynić jest w moim przekonaniu zbyt obszerny, w szczególności zaś zawiera okoliczność poddającą się nazbyt elastycznej ocenie, to jest okoliczność wymienioną w pkt 4 tego przepisu. Na tle tego unormowania (usuniętego z poprzednio obowiązującego k.p.k. z 1969 r. na skutek zmasowanej krytyki) wykształciła się praktyka polegająca na ograniczaniu uzasadnień postanowień o zastosowaniu tymczasowego aresztowania do wskazania, że podejrzany (oskarżony) popełnił czyn o znacznym stopniu społecznego niebezpieczeństwa (aktualnie: szkodliwości). Zachodzi w związku z tym obawa, że w wypadku przyjęcia propozycji rządowej praktyka tego rodzaju w całej rozciągłości powróci, co może narazić Polskę na odpowiedzialność przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka w Strasburgu, który od wielu lat konsekwentnie powtarza w swoim orzecznictwie, iż wprawdzie istnienie podejrzenia popełnienia nawet bardzo poważnego przestępstwa jest okolicznością wystarczającą dla zastosowania aresztu śledczego, ale po pewnym czasie przestaje wystarczać i dla kontynuacji stosowania środka o charakterze izolacyjnym konieczne jest wykazanie, iż jest to niezbędne ze względów czysto procesowych.

W projekcie rządowym (druk nr 2510) zaproponowano także nowe ujęcie art. 258 § 4 k.p.k., według którego nieprawomocne skazanie oskarżonego na karę pozbawienia wolności nie niższą niż trzy lata, skutkować ma obligatoryjnym tymczasowym aresztowaniem. Także to rozwiązanie **nie może być w moim przekonaniu zaakceptowane**. Narusza ono konstytucyjną zasadę domniemania niewinności (art. 42 ust. 3 Konstytucji), ponieważ pozbawienie wolności człowieka bez konieczności procesowej stanowi antycypację represji. Z tego powodu zdecydowanie lepsza jest koncepcja, której wyrazem jest aktualnie obowiązujący art. 258 § 2 k.p.k., który zalicza skazanie oskarżonego na surową karę w pierwszej instancji do okoliczności stanowiących podstawę domniemania konieczności procesowej.

Inną propozycję nowego ujęcia art. 258 § 2 k.p.k. zaprezentowano w projekcie poselskim na druku nr 1638. Zmierza ona do ukonstytuowania obligatoryjności stosowania tymczasowego aresztowania w wypadkach wskazanych w tym przepisie, przy czym chodzi tu nie tylko o tzw. areszt międzyinstancyjny, ale także o okoliczności związane z charakterem czynu zarzucanego oskar-

zonemu i warunkami, w jakich został popełniony. To rozwiązanie — ze względów wskazanych powyżej — **tym bardziej nie może być zaakceptowane.**

Nie jest według mnie niezbędna zmiana zaproponowana w projekcie poselskim (druk nr 1638), a sprowadzająca się do zadekretowania możliwości wykonywania tymczasowego aresztowania w szpitalu więziennym, jeśli stan zdrowia oskarżonego tego wymaga. Materię tę w stopniu wystarczającym reguluje bowiem art. 260 k.p.k.

Na pozytywną ocenę zasługują zmiany zaproponowane w projekcie rządowym (druk nr 2510) w odniesieniu do art. 261 § 3, 271 § 1, 272 i 274 k.p.k., będące wyrazem tendencji do synchronizacji terminologicznej w ramach systemu prawnego.

Powinna być przyjęta także propozycja znowelizowania art. 264 § 3 k.p.k. (druk nr 2510), zmierzająca do usunięcia usterki redakcyjnej tego przepisu, która prowadzi do braku możliwości stosowania tymczasowego aresztowania wobec osoby, co do której uprawomocniło się już orzeczenie w przedmiocie zastosowania środka zabezpieczającego, ale nie wdrożono jeszcze tegoż środka do wykonania.

Pozytywnie należy zaopiniować propozycję zawartą w projekcie rządowym (druk nr 2510) w odniesieniu do art. 278 k.p.k. Rzecz w tym, iż niekiedy konieczne jest zarządzenie poszukiwania osoby, która jeszcze nie uzyskała statusu procesowego oskarżonego ani podejrzanego, albowiem nie zdążono jej jeszcze przedstawić zarzutu właśnie z tego powodu, że się ukrywa. Przyjęcie zaproponowanej zmiany blokadę tę usunie.

Jako co najmniej kontrowersyjną należy ocenić propozycję uzupełnienia art. 285 k.p.k. § 1¹ (projekt rządowy, druk nr 2510). Uzupełnienie to zmierza do wyposażenia sądu w środek pozwalający na dyscyplinowanie obrońców i pełnomocników w wypadku ich nieusprawiedliwionego niestawienia. Rzecz bowiem w tym, że adwokatów na ogół nie wzywa się do udziału w czynnościach procesowych, lecz zawiadamia się ich o terminie, ewentualnie z zaznaczeniem, iż ich obecność jest obowiązkowa. Zmiana odnosząca się do art. 289 § 1 k.p.k. jest jedynie prostą konsekwencją dodania do art. 285 k.p.k. § 1¹.

Nie nasuwa zastrzeżeń propozycja dotycząca zmiany art. 285 § 2 k.p.k. (projekt rządowy, druk 2510).

Propozycja sformułowana w projekcie rządowym, odnosząca się do art. 290 § 2 k.p.k. (druk nr 2510) **jest uzasadniona.** Skoro bowiem zatrzymanie w celu przymusowego doprowadzenia jest pozbawieniem wolności w rozumieniu art. 41 ust. 2 Konstytucji oraz art. 5 ust. 1 pkt c Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, to zgodnie z art. 41 ust. 2 Kon-

stytucji i art. 5 ust. 4 Konwencji konieczne jest zapewnienie sądowej kontroli tej decyzji. Aktualnie zaś prokuratorskie zarządzenie o przymusowym doprowadzeniu podlega kontroli instancyjnej w pionie prokuratorskim, co musi być ocenione jako naruszające standard konstytucyjny i konwencyjny.

Propozycje odnoszące się do art. 295 k.p.k. zawarte w projekcie rządowym (druk nr 2510) zmierzają do uproszczenia procedury związanej ze stosowaniem w toku postępowania zabezpieczenia majątkowego. Rzecz w tym, iż aktualnie po wydaniu przez Policję postanowienia o tymczasowym zajęciu najpierw prokurator wydaje postanowienie o jego zatwierdzeniu, a dopiero potem dochodzi do wydania postanowienia o zabezpieczeniu majątkowym. Projektodawcy wychodzą ze słusznego założenia, że sytuacja będzie klarowniejsza, jeśli prokurator — uznając zasadność zajęcia mienia — od razu wyda postanowienie o zabezpieczeniu majątkowym, zaś w wypadku gdy nie znajdzie do tego podstaw, tymczasowe zajęcie upadnie. Konsekwencją tego będzie jednak to, że tymczasowe zajęcie niezatwierdzone przez prokuratora będzie mogło trwać dłużej, bo 14 dni, podczas gdy aktualnie obowiązuje termin 5-dniowy na zajęcie stanowiska przez prokuratora. Decyzja prokuratora nie będzie już jednak prowizoryczna, gdyż w terminie 14 dni będzie musiał on zdecydować w przedmiocie zabezpieczenia majątkowego. Proponowana zmiana **zasługuje w związku z tym na ocenę pozytywną.**

12. DOWODY

Problematyce dowodowej poświęcono stosunkowo wiele propozycji, głównie zmierzających ku usprawnieniu postępowania dowodowego, co zgodne jest z ogólnym założeniem projektowanej reformy. Widoczna jest też tendencja do wzmożenia ochrony świadków, w szczególności dzieci-świadków, które odmiennie niż dotąd, traktowane być mają nie tylko jako źródło dowodu, ale jako podmiot postępowania.

W pierwszej kolejności odnieść się należy do zawartych w projekcie rządowym (druk nr 2510) oraz w projekcie poselskim (druk nr 1814) propozycji dotyczących udziału w postępowaniu świadków-dzieci. Propozycje te uzupełniają się wzajemnie. **Na pozytywną ocenę** zasługuje w szczególności propozycja dodania do art. 171 k.p.k. § 7 (druk nr 2510), zawierającego względny nakaz przeprowadzania przesłuchania osób, które nie ukończyły 15 lat, z udziałem przedstawiciela ustawowego lub opiekuna. **Cenna jest również inicjatywa** wprowadzenia reguły, zgodnie z którą w sprawach o niektóre przestępstwa dopuszczalne byłoby przesłuchanie świadka-pokrzywdzo-

nego, który nie ukończył 18 lat, tylko raz i to z udziałem psychologa (art. 177 § 3 — druk nr 1814). Wątpliwości nasuwa jednak możliwość weryfikacji dowodu z takiego przesłuchania przez sąd, jeśli do przesłuchania doszło w toku postępowania przygotowawczego. Projektodawcy najwyraźniej zakładają możliwość odczytania na rozprawie protokołu takiego przesłuchania, co jednak wymagałoby ukonstytuowania takiej możliwości w przepisie 391 § 1 k.p.k. Przyjęcie omawianych tu propozycji oznaczałoby, że niemający lat 18 świadek—pokrzywdzony w sprawach o przestępstwa z art. 197, 200, 201 i 207 k.k. przesłuchiwany byłby — co do zasady w postępowaniu przygotowawczym — z udziałem przedstawiciela ustawowego lub opiekuna i biegłego psychologa, a także obrońcy oskarżonego i pełnomocnika, a dowód ten nie byłby już ponownie przeprowadzany przed sądem. Sądzę, że w trosce o interes nieletnich pokrzywdzonych, propozycję taką można zaakceptować, godząc się na ograniczenie w ten sposób zasady bezpośredniości w postępowaniu sądowym.

W projekcie rządowym (druk nr 2510) znalazła się propozycja ukonstytuowania możliwości przesłuchania świadka na odległość przy użyciu urządzeń technicznych (art. 205 § 1 k.p.k.). **Ta cenna propozycja** pozwoli na usprawnienie postępowania i wyeliminuje konieczność przerywania lub odraczania rozprawy w sytuacji, gdy stawiennictwo świadka jest utrudnione. Ograniczona w ten sposób zostałaby konieczność sięgania po instytucję pomocy prawnej, która przyczynia się do przewlekania postępowania.

Odrębnego potraktowania wymaga zawarta w projekcie rządowym (druk nr 2510) propozycja zmiany uregulowania instytucji świadka anonimowego. Zmierza ona do wyeliminowania dysfunkcji aktualnego przepisu art. 184 k.p.k., wynikającej z użycia przez ustawodawcę w § 1 i w § 2 tego przepisu odmiennych terminów na określenie materii, która może zostać zachowana w tajemnicy. Proponuje się przyjęcie kategorii: „okoliczności uniemożliwiających ujawnienie tożsamości świadka, w tym danych osobowych, jeśli nie mają one istotnego znaczenia dla rozstrzygnięcia w sprawie”. Dzięki takiemu ujęciu zakończy się spór interpretacyjny co do tego, czy w tajemnicy wolno zachować fragmenty zeznań świadka, co — jaki wiadomo — sprzeniewierza się rzetelności procesu, w szczególności zaś prawu oskarżonego do obrony. **Ten zabieg należy co do zasady ocenić pozytywnie**, niemniej proponuję rezygnację z dookreślenia „istotnych”. Jak bowiem przyjmuje konsekwentnie w swoim orzecznictwie Trybunał Praw Człowieka i Podstawowych Wolności w Strasburgu, utajnienie przed obroną jakichkolwiek fragmentów zeznań narusza art. 6 ust. 1 i 3 Konwencji Europejskiej. W moim przekonaniu zaakceptować można jedynie utajnienie tego, co dla merytorycznego rozstrzyg-

nięcia sprawy w ogóle nie jest istotne, jeśli utajnienie to służy ochronie zagrożonego świadka.

Słuszna jest propozycja dodania do art. 184 § 1 k.p.k. zdania drugiego i trzeciego, które konstytuują tajność postępowania zmierzającego do wydania postanowienia o utajnieniu świadka. Dotąd bowiem ustawodawca był z niezrozumiałych powodów niekonsekwentny, albowiem nakazywał prowadzić w tajemnicy postępowanie odwoławcze wywołane zażaleniem na postanowienie o utajnieniu, nie przewidywał zaś tajności postępowania pierwszoinstancyjnego.

Uzasadnione jest zaakceptowanie kolejnej zmiany proponowanej w odniesieniu do art. 184 k.p.k., tym razem w odniesieniu do jego § 3 (druk nr 2510). Propozycja polega na doprecyzowaniu zdania pierwszego tego przepisu w sposób zgodny z jego § 1 i 2, a ponadto na dodaniu zdania drugiego, wyrażającego uprawnienia stron procesowych do udziału w przesłuchaniu świadka anonimowego. Uprawnienie to aktualnie wynika z art. 6 ust. 3d Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności oraz jest rygorystycznie egzekwowane przez Trybunał Strasburski. Stąd też słusznie proponuje się uzupełnienie art. 184 § 3 k.p.k., który pozostawać musi z Konwencją w zgodzie. Nowy art. 184 § 3 k.p.k. zastąpi dotychczasowe § 3 i 4 tego przepisu.

W nowym § 4 art. 184 (**także zasługującym na pozytywną opinię**) proponuje się określić procedurę przeprowadzania przesłuchania na odległość. Słusznie proponuje się niestosowanie w ramach tej procedury art. 105 § 1 k.p.k., co pozwoli na zapewnienie bezpieczeństwa osobom w tym przesłuchaniu uczestniczącym. Jest bowiem wielce prawdopodobne, że specjaliści uczestniczący w przesłuchaniu poznają okoliczności umożliwiające identyfikację świadka i dlatego ujawnienie ich danych osobowych może spowodować na nich niebezpieczeństwo w postaci nacisków na ujawnienie tych okoliczności.

Ponadto projekt rządowy (druk nr 2510) zawiera propozycję rozszerzenia kręgu podmiotów uprawnionych do złożenia zażalenia na postanowienie w przedmiocie utajnienia danych osobowych świadka. **Słusznie proponuje się** uwzględnienie wśród tych podmiotów także prokuratora, który aktualnie — z niezrozumiałych względów — jest pominięty. Zmiana polegająca na rozbiciu dotychczasowego § 5 na dwa (to jest § 5 i 6) nie ma merytorycznego znaczenia.

W nowym § 6 i 7 proponuje się uregulowanie sytuacji, w których dalsze utajnianie danych osobowych (i innych okoliczności, o których mowa w § 1) nie ma żadnego uzasadnienia. Wprowadzenie **proponowanych tu słusznie**

rozwiązań jest odpowiedzią na problemy, które wystąpiły w praktyce sądowej i pozwoli — w sytuacjach opisanych w tych przepisach — na „uratowanie” protokołu uprzednio złożonych zeznań jako materiału dowodowego w sprawie. Z uwagi na znaczenie decyzji, o której mowa w proponowanym § 7, poddaję pod rozważę Komisji ograniczenie uprawnień do wydania wymienionego tu postanowienia jedynie do sądu. Wydaje się ponadto, że w toku postępowaniu sądowego sąd powinien mieć taką możliwość także niezależnie od wniosku prokuratora. Usunięcie wymogu złożenia takiego wniosku oznaczałoby, że sąd mógłby decyzję taką podjąć także z urzędu, jak również na wniosek innych stron procesowych (np. obrońcy).

Zmiana proponowana w projekcie rządowym (druk nr 2510) w odniesieniu do art. 192 k.p.k. (dodanie do niego § 5) **jest kontrowersyjna**. Służyć ma ona ochronie danych osób, które choć znalazły się początkowo w kręgu osób podejrzewanych w procesie karnym, to jednak podejrzenie to nie zostało w toku postępowania zweryfikowane. Warto jednak rozważyć, czy i w jakim stopniu wprowadzenie takiego przepisu nie ograniczy funkcjonowania policyjnych baz danych, umożliwiających sprawną działalność operacyjną.

Także **słuszna propozycja** zawarta w projekcie rządowym (druk nr 2510) odnosząca się do art. 198 k.p.k. służyć ma ochronie danych osobowych osób wciągniętych w krąg zainteresowania organów procesowych. Brak jest bowiem uzasadnienia do przekazywania biegłym akt sprawy w całości. Pożytek płynący z wprowadzenia proponowanego przepisu polegać powinien ponadto na tym, że w czasie przygotowywania opinii przez biegłego (biegłych) aktami postępowania nadal dysponować będą organy procesowe, co powinno przyczynić się do usprawnienia postępowania.

Co najmniej kontrowersyjna jest propozycja dodania do art. 199 k.p.k. § 2 (projekt rządowy, druk nr 2510). Zakłada ona mianowicie dopuszczalność stosowania w procesie karnym wariografu (poligrafu) z tym tylko, że nie będzie on mógł być wykorzystywany przez organy procesowe w toku przesłuchania (art. 171 § 4 k.p.k.), a jedynie przez biegłych w ramach przeprowadzanej przez nich ekspertyzy. Rozwiązanie to wywołuje wątpliwości głównie z tego powodu, że trudne jest do pogodzenia z zasadą bezpośredniości w postępowaniu dowodowym. Okaże się bowiem, że treść wypowiedzi osób, wobec których zastosowano badanie poligraficzne (i które na to wyraziły zgodę), będzie przenikać do materiału procesowego, będącego podstawą orzekania w procesie karnym, przez treść opinii, podczas gdy ustawa w innym miejscu wyraźnie zabrania wykorzystania ich w sposób bezpośredni. Konsekwencją proponowanego przekształcenia byłaby konieczność zmiany art. 205 § 1 k.p.k., zgodnie z propozycją zawartą w projekcie rządowym.

Zmiany proponowane w projekcie rządowym (druk nr 2510) w odniesieniu do przepisu art. 209 k.p.k. **uzasadnione są potrzebami praktyki**. Brak jest bowiem wystarczającego uzasadnienia dla wymogu, aby w każdym przypadku oględzin zwłok dokonywał prokurator osobiście i uczestniczył w każdym otwarciu zwłok, skoro są to czynności, w których decydującą rolę odgrywa wiedza specjalna, jaką dysponuje biegły, który wynik tych czynności uzewnętrznia w swojej opinii.

Propozycja znowelizowania art. 213 § 2 k.p.k. (druk nr 2510) **jest trafna**. Łączy w sobie dwie idee. Po pierwsze intencją projektodawców jest uproszczenie procedur związanych z ustalaniem w procesie poprzedniej karalności oskarżonego, w szczególności zaś recydywy. O ile bowiem obecnie zawsze zachodzi konieczność dołączania do akt sprawy odpisów poprzednich wyroków, a w razie recydywy nawet całych akt postępowania, to po przyjęciu opiniowanej propozycji sąd będzie mógł się ograniczyć do dołączania tych odpisów w przypadku recydywy i w sprawach o zbrodnie. Dołączanie całych akt nie będzie już konieczne. Po wtóre nakaz uwzględnienia także recydywy karnej skarbowej wynika z tego, że w postępowaniu karno-skarbowym stosuje się przepisy k.k.

Zracjonalizowaniu ma — według projektu rządowego (druk nr 2510) — ulec regulacja dotycząca wywiadu środowiskowego (nowa redakcja art. 214 k.p.k.). W toku dotychczasowej praktyki konieczność prowadzenia takich wywiadów przez kuratora sądowego stanowi „wąskie gardło” postępowania przygotowawczego, **co uzasadnia nową redakcję art. 214 § 1 k.p.k.** **Słuszne jest także** ograniczenie wypadków, w których przeprowadzenie wywiadu jest obligatoryjne (art. 214 § 2 k.p.k.) i wyłączenie wymogu jego przeprowadzenia w sytuacji, gdy oskarżony nie ma w kraju stałego miejsca zamieszkania, co po prostu w praktyce w ogóle nie jest możliwe (art. 214 § 3 k.p.k.). **Słusznie także** projekt nakłada na Policję obowiązek udzielenia kuratorowi przeprowadzającemu wywiad pomocy i zapewnienia mu bezpieczeństwa (art. 214 § 7 k.p.k.).

Na pozytywną ocenę zasługuje cały kompleks propozycji (projekt rządowy — druk nr 2510) dotyczących zajęcia rzeczy i przeszukania (art. 217–230). Zmierza on do odformalizowania procedur związanych z tymi czynnościami dowodowymi z poszanowaniem praw osób, których dotyczą.

Propozycje dotyczące znowelizowania przepisów o podsłuchu zawierają projekty rządowy (druk nr 2510) oraz poselski (druk nr 2336). Propozycje, aczkolwiek różnią się szczegółami, zmierzają zasadniczo w tym samym kierunku. **Kierunek ten należy zaakceptować**. Słusznie proponuje się — w obu projektach — urealnienie terminów na uzyskanie zatwierdzenia prokurator-

skiego postanowienia o podsłuchu (art. 237 § 1 k.p.k.). Najistotniejsza zmiana sprowadza się do poszerzenia katalogu przestępstw w sprawach, w których dopuszczalne jest korzystanie z podsłuchu. Z uwagi na brak zgodności pomiędzy projektami opowiadam się za przyjęciem szerszej propozycji zawartej w projekcie rządowym. Dalsze **trafne** propozycje dotyczące podsłuchu zawiera już tylko projekt rządowy. Chodzi o doprecyzowanie zakresu odwoławczej kontroli postanowienia w przedmiocie podsłuchu w art. 240 k.p.k. (z uwagi na to, że zażalenie to wnoszone jest dopiero po zakończeniu stosowania tego środka: kontrola następcza) oraz lepsze niż aktualnie określenie treści innych niż rozmowy telefoniczne podlegających podsłuchowi (art. 241).

13. USPRAWNIENIE POSTĘPOWANIA PRZYGOTOWAWCZEGO

Propozycje dotyczące usprawnienia postępowania przygotowawczego i postępowania karnego w ogóle należą do najważniejszych i nawiązują do głównego celu nowelizacji. Usprawnień przebiegu postępowania przygotowawczego dotyczy projekt rządowy (druk nr 2510) oraz projekty poselskie.

Słusznie przyjmuje się w projekcie rządowym (druk nr 2510), iż usprawiedliwienie niestawiennictwa osoby wezwanej lub zawiadomionej o czynności może następować jedynie przy zachowaniu rygorów zaproponowanych w nowym art. 117 § 2¹ k.p.k. Zmiana ta powinna służyć eliminacji sytuacji, w których na skutek niesubordynacji uczestników postępowania brak jest możliwości przeprowadzenia czynności.

Trafnie przyjmuje się w projektach rządowym (druk nr 2510) i poselskim (druk nr 2336) dopuszczalność sporządzenia wspólnego protokołu przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie, wniosku o ściganie i przesłuchanie w charakterze świadka osoby zawiadamiającej (nowy art. 304¹ k.p.k.). Oszczędzi to z jednej strony czasu i zbędnego wysiłku organom procesowym, z drugiej zaś ograniczy stres osób, których czynności te — dziś wielokrotnie powtarzane — dotyczą.

W projekcie poselskim (druk nr 1655) zawarto propozycję wprowadzenia tzw. postępowania zapiskowego. Polegać ma ono na tym, iż organ ścigania w sprawach o mniejszym ciężarze gatunkowym, w obliczu braku wido-ków na ustalenie sprawcy, może bez wszczynania postępowania dokonać zapisu zawiadomienia do rejestru przestępstw, a decyzja nie wymagałaby zatwierdzenia i podlegałaby kontroli w trybie odwoławczym (nowy art. 305 § 6 i art. 306 § 2 zdanie trzecie k.p.k.). Postępowanie mogłoby być zaś wszczęte po ujawnieniu okoliczności pozwalających na ustalenie sprawcy (nowy

art. 305 § 7 k.p.k.). **Te propozycje zdecydowanie uważam za wadliwe.** Ich przyjęcie oznaczałoby bowiem usankcjonowanie złej praktyki policyjnej sprowadzającej się do niepodejmowania efektywnych czynności procesowych w sprawach, w których widoki na ujawnienie sprawców są nikłe. Oznaczałoby nadto zupełne zniweczenie zasady legalizmu, która, choć jest ograniczona, należy do najważniejszych zasad polskiego procesu karnego. Odrzucenie omawianej propozycji **czyni nieaktualną** zawartą w projekcie na druku nr 1655, odnoszącą się do art. 10 § 1 k.p.k.

Usprawnieniu postępowania służą też propozycje zawarte w projektach na drukach nr 2510 i 2336, odnoszące się do art. 307 § 4, który ma być według nich skreślony. Jest to kolejne, **zasługujące na akceptację**, usprawnienie postępowania przygotowawczego. Konsekwencją przyjęcia tych propozycji będzie wyłączenie czynności sprawdzających — poprzedzających wszczęcie postępowania przygotowawczego — spod kontroli prokuratora, który nie będzie — jak dotąd — zawiadamiany o ich podjęciu. W związku z tym wątpliwości wywołuje propozycja zawarta w projekcie na druku nr 2510 odnosząca się do art. 326 § 1 *in fine* k.p.k., według którego prokurator będzie mógł czynności objąć swoim nadzorem. Powstaje pytanie, w jaki sposób będzie to następować, skoro prokurator w ogóle o tych czynnościach nie będzie wiedział.

Proponuje się także w projektach na drukach nr 2510 i 2236 zniesienie obowiązku zawiadamiania prokuratora o podjęciu czynności w niezbędnym zakresie (skreślenie zdania trzeciego w art. 308 § 1 k.p.k.). **Ta propozycja jest już kontrowersyjna.** W grę wchodzi bowiem czynności o charakterze procesowym, które w wypadku przyjęcia opiniowanej propozycji pozostaną poza kontrolą prokuratorską. Wątpliwości potęguje to, iż zgodnie z projekto-wanym art. 326 § 1 k.p.k. (projekt rządowy — druk nr 2510) czynności te nie są wyjęte spod nadzoru prokuratora.

Usprawnieniu postępowania przygotowawczego służyć także będzie — w wypadku przyjęcia propozycji zawartej na druku nr 2510 — ograniczenie katalogu przestępstw, w sprawach o które obligatoryjne jest śledztwo (art. 309 § 1 pkt 2 k.p.k.). Temu samemu celowi służyć ma proponowana w tym projekcie nowelizacja art. 311 § 3 zdanie drugie k.p.k. W wyniku jej przyjęcia dopuszczalne będzie powierzanie poszczególnych czynności śledztwa lub dochodzenia, a także w wypadku gdy podejrzanym jest funkcjonariusz Policji, UOP, Straży Granicznej lub finansowych organów dochodzenia. Aktualnie konieczność przeprowadzania wszystkich czynności procesowych przez prokuratora wywołuje zasadnicze trudności w praktyce.

Trafne propozycje zmiany redakcji art. 312 pkt 1 k.p.k. (projekt rządowy — druk nr 2510 oraz poselski — druk nr 2336) są konsekwencją wejścia w życie ustawy — Kodeks karny skarbowy, którego art. 150 § 1 przewiduje korzystanie z procesowych uprawnień Policji także przez pozostałe organy dochodzenia.

W projekcie poselskim (druk nr 1655) zaproponowano skreślenie art. 319 § 2 k.p.k. **Propozycja ta jest kontrowersyjna.** Zgodnie bowiem z art. 393 § 1 k.p.k. notatki służbowe nie mogą być odczytywane na rozprawie. Jeśli zatem na wniosek stron dojdzie do protokolarnego utrwalenia określonych czynności, będą one mogły być następnie podstawą ustaleń faktycznych w procesie. W przeciwnym wypadku nie będzie to możliwe.

Trafne i zbieżne ze sobą są propozycje znowelizowania przepisów o mediacji (art. 320 k.p.k.), zawierają one projekt rządowy (druk nr 2510) oraz projekt poselski (druk nr 2336).

Zasadnicze znaczenie mają propozycje odnoszące się do zmiany redakcji przepisu art. 321 k.p.k., zawarte w projekcie rządowym (druk nr 2510) oraz projekcie poselskim (druk nr 2336). Zmierzają one zgodnie ku odformalizowania postępowania przygotowawczego. W razie ich przyjęcia końcowe zapoznanie podejrzanego i jego obrońcy z materiałami postępowania przygotowawczego nie będzie obligatoryjne i będzie następowało na ich wniosek. Ponadto projektodawcy proponują rezygnację z obligatoryjnego udziału obrońcy w tej czynności w wypadku określonym w art. 79, co jest konsekwencją zmiany wskazanej powyżej. Inną konsekwencją projektowanej zmiany jest propozycja znowelizowania art. 300 k.p.k. (druk 2510), która powinna być przyjęta w wypadku przyjęcia zmiany dotyczącej art. 321 k.p.k. **Cały ten kompleks propozycji opiniuję pozytywnie.**

Konsekwencją wejścia w życie ustawy Kodeks karny skarbowy jest **śluszna propozycja** odnosząca się do art. 323 § 3 k.p.k. (druk nr 2510). Problematyki środków zabezpieczających dotyczy także propozycja dodania do art. 324 k.p.k. § 2 (projekt rządowy, druk nr 2510). Jej przyjęcie rozwieje ujawnione w praktyce wątpliwości co do dalszych losów sprawy, w której wniosek prokuratora nie zostanie uwzględniony. Pozytywnie ocenić należy także propozycję uzupełnienia art. 324 k.p.k. o § 3 przewidujący zażalenie na postanowienie sądu.

Jako cenne należy ocenić zawarte w projekcie rządowym (druk nr 2510) oraz poselskim (druk nr 2336) zbieżne propozycje zmiany treści art. 334 § 2 k.p.k. Według nich: oskarżony, pokrzywdzony i zawiadamiający o przestępstwie mają być zawiadamiani nie tylko o wniesieniu aktu oskarżenia, ale także o możliwościach zastosowania w sprawie instytucji skazania bez roz-

prawy (art. 335 k.p.k.) oraz dobrowolnego poddania się karze (art. 387 k.p.k.). Informacja ta będzie w szczególności istotna dla oskarżonego (także dla pokrzywdzonego, gdyż uzmysłowi mu zakres jego uprawnień) i — w co należy wierzyć — przyczyni się do szerszego stosowania tych instytucji w praktyce.

Pozytywnie należy odnieść się do zawartych w trzech projektach (druki nr 2510, 2336 i 2154) propozycji rozszerzenia zakresu zastosowania instytucji skazania bez rozprawy. Instytucja ta sprawdziła się bowiem w praktyce i w sposób istotny przyczynia się do usprawnienia i przyspieszenia postępowania w sprawach drobniejszych. Propozycje idą w dwóch kierunkach. Po pierwsze rzecz idzie o rozszerzenie kategorii spraw, w których zastosowanie tej instytucji jest dopuszczalne (zgodność wszystkich projektów — podniesienie granicy do 10 lat). Po drugie proponuje się zrezygnowanie z mało aktualnie precyzyjnego wyliczenia rozstrzygnięć, jakie mogą w tym trybie zapadać, na rzecz zwięźlejszej formuły precyzującej treść wniosku prokuratora. Propozycje w tym zakresie są rozbieżne. Opowiadam się za sformułowaniem proponowanym w projektach na drukach 2510 i 2336, jako precyzyjniejszym.

14. USPRAWNIENIE POSTĘPOWANIA SĄDOWEGO

Kolejny pakiet propozycji dotyczy uczynienia postępowania przed sądem szybszym i sprawniejszym. Ten kierunek zmian należy generalnie zaakceptować.

W projektach rządowym (druk nr 2510) i poselskim (druk nr 2336) zamieszczono identycznie brzmiące propozycje dotyczące zmiany treści art. 338 § 1 i § 2 k.p.k. Proponowane zmiany są niezwykle doniośle i **zasługują na akceptację.** Przede wszystkim należy mieć nadzieję, że dopuszczenie możliwości złożenia wniosku o skazanie bez rozprawy w akcie oskarżenia (a nie — jak obecnie — dołączenie takiego wniosku do aktu oskarżenia) przyczyni się do szerszego wykorzystania tej instytucji w praktyce. Informowanie pokrzywdzonego o tym, że w sprawie prokurator wystąpił z wnioskiem o skazanie oskarżonego bez rozprawy ma zasadnicze znaczenie dla możliwości realizacji jego uprawnień sprowadzających się do zgłoszenia sprzeciwu wobec zastosowania tej instytucji.

W projektach rządowym (druk nr 2510) i poselskim (druk nr 2336) zamieszczono ponadto propozycję zmiany treści art. 338 § 4 k.p.k. Proponuje się mianowicie wprowadzenie *quasi*-prekluzji dowodowej. Rozwiązanie to z pewnością stanowić może pewną ingerencję w taktykę obrony, niemniej

powinno przyczynić się do podniesienia sprawności postępowania i z tego powodu należy rozważyć ewentualność jego zaakceptowania. Trzeba mieć jednak świadomość różnorodnych jego konsekwencji, przy czym na pierwszy plan wysuwa się kwestia realizacji w procesie karnym zasady prawdy materialnej. Powstaje bowiem pytanie, czy dowody zgłoszone po upływie terminu określonego w art. 338 § 1 k.p.k. mogą i powinny być przez sąd uwzględnione. Za taką możliwością zdaje się przemawiać treść art. 427 § 3 k.p.k. w brzmieniu projektowanym na druku nr 2510. Zgodnie bowiem z tym przepisem (*a contrario*) nie mogą być podstawą wznowienia postępowania nowe fakty i dowody, które mogły być zgłoszone przez stronę przed zamknięciem przewodu sądowego. Jeśli więc ten właśnie termin ma być decydujący, to chyba przepis art. 338 § 4 k.p.k. w projektowanym brzmieniu jest sformułowany zbyt kategorycznie.

Proponowana zmiana treści art. 340 § 2 k.p.k. (projekty rządowy nr 2510 i poselski nr 2336) jest **logiczną konsekwencją** wejścia w życie ustawy — Kodeks karny skarbowy.

Rozwiązanie zawarte w proponowanym art. 341 § 5 k.p.k. (druki nr 2510 i 2336) jest logicznym następstwem propozycji odnoszącej się do art. 336 § 4 k.p.k. (te same projekty) i dlatego obydwie proponowane zmiany powinny być rozpatrywane łącznie.

Zawarte w projekcie rządowym (druk nr 2510) **trafne** propozycje odnoszące się do nowelizacji art. 351 k.p.k. stanowią odpowiedź na trudności, z którymi boryka się praktyka sądowa. Istota projektowanych zmian sprowadza się do ograniczenia zasady wyznaczania składów sądu z „listy” jedynie do pierwszej instancji. Zachowana byłaby przy tym zasada losowania składów na wniosek prokuratora lub obrońcy w sprawach o najpoważniejsze przestępstwa i to we wszystkich instancjach.

Propozycja zawarta w projekcie rządowym (druk nr 2510) odnosząca się do treści art. 366 § 2 k.p.k. jest **wyrazem realizmu projektodawcy**. Bezwzględny nakaz dążenia do rozstrzygnięcia sprawy w pierwszym terminie, w szczególności gdy odnosić się ma do spraw z zakresu przestępczości zorganizowanej lub spraw o charakterze aferowym, jest tylko pustą deklaracją.

Kontrowersyjna jest propozycja zawarta w projekcie poselskim (druk nr 2154) odnosząca się do art. 374 k.p.k. Uchwalając Kodeks postępowania karnego ustawodawca zachował regułę, zgodnie z którą udział oskarżonego w rozprawie jest obowiązkowy, przewidział natomiast szereg sytuacji, w których wolno odstąpić od wymagania jego obecności. Proponowana zmiana prowadzi do odwrócenia reguły i wyjątków. Trzeba przyznać, że wiele przemawia za tym, aby udział oskarżonego w rozprawie traktować jako jego upraw-

nienie a nie obowiązek. Jednocześnie jednak dostrzegam obawę, że odpowiadający z wolnej stopy oskarżony częstokroć przez swoje niestawienie (które nie będzie obowiązkowe) przyczyniał się będzie do przewleknięcia postępowania, albowiem szeregu czynności procesowych sąd i tak nie będzie mógł przeprowadzić bez jego udziału.

Źródłem trudności i częstokroć przerywania rozprawy jest aktualnie treść art. 377 § 2 k.p.k., który wymaga, aby przed wydaniem postanowienia o prowadzeniu rozprawy pod nieobecność oskarżonego, który wprawił się w stan niezdolności do udziału w tej rozprawie, biegły wypowiedział się co do jego stanu. Dlatego **słusznie proponuje się** w projektach rządowym (druk nr 2510) i poselskim (druk nr 2336), aby stan ten mógł być badany także podczas rozprawy za pomocą stosownego urządzenia technicznego (np. alkomatu).

Propozycja zmiany art. 384 § 2 k.p.k. (druki nr 2510 i 2336) **zasługuje na przyjęcie**. Przepis w nowym brzmieniu modyfikuje uprawnienie pokrzywdzonego do udziału w rozprawie. Obecnie bezwzględny charakter tego uprawnienia często blokuje możliwość prowadzenia rozprawy w sytuacji, gdy doręczenie pokrzywdzonemu zawiadomienia o jej terminie nie jest możliwe lub nie jest skuteczne. Zwrot użyty w projektowanym przepisie blokadę tę usuwa, albowiem zawiadamianie pokrzywdzonego o prawie do udziału w rozprawie nie będzie już konieczne.

Proponowana w projekcie rządowym (druk nr 2510) zmiana treści art. 385 § 2 k.p.k. jest **zasadna**. Oszczędzi ona uczestnikom rozprawy konieczności wysłuchiwanie odczytywanego na sali sądowej uzasadnienia aktu oskarżenia.

Kolejne ważne propozycje odnoszą się do rozszerzenia dopuszczalności stosowania na rozprawie instytucji, która przyczynia się do przyspieszenia postępowania, to jest instytucji dobrowolnego poddania się karze (druki nr 2510, 2154, 2336). Zmiany w art. 387 k.p.k. polegać mają po pierwsze na przesunięciu górnego progu zagrożenia za przestępstwo, będące przedmiotem zarzutu, do lat 10. **Ta propozycja zasługuje na opinię pozytywną**. **Trafna jest także propozycja** zastąpienia wymogu zgody pokrzywdzonego na orzeczenie — w tym trybie — brakiem jego sprzeciwu (tak w projektach na drukach 2510 i 2336). **Za daleko idzie zaś propozycja** sformułowana w projekcie na druku 2154, zgodnie z którą pokrzywdzony w ogóle nie miałby w tej sprawie nic do powiedzenia. Takie rozwiązanie w oczywisty sposób naruszałoby jego interesy. **Nie nadaje się zaś do przyjęcia** propozycja dodania do art. 387 k.p.k. § 6 (druk 2154), aby wyrok wydany w tym trybie od razu uzyskiwał cechę prawomocności. Rozwiązanie takie naruszałoby zasa-

dę instancyjności sformułowaną nie tylko w k.p.k., ale także zobowiązania międzynarodowe.

Dalsze propozycje dotyczą zakresu dopuszczalności ujawniania na rozprawie wyjaśnień oskarżonego i świadka (art. 389 § 1 i 391 § 1 k.p.k., druki 2336 oraz 2510). Co do propozycji zmiany treści art. 389 § 1 k.p.k. **opowiedzieć się trzeba za propozycją rządową** (druk 2510), jako bardziej pragmatyczną. Propozycje dotyczące art. 391 § 1 k.p.k. są w obydwu projektach zbieżne i **zasługują na akceptację**. Przyjęcie tych propozycji będzie miało znaczenie przede wszystkim w postępowaniu sądowym toczącym się na skutek wniesienia środka zaskarżenia od orzeczenia kolegium do spraw wykroczeń (tej okoliczności nie należy przeceniać z uwagi na konstytucyjny termin wejścia w życie nowego Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia), ale także w odniesieniu do innych postępowań (np. administracyjnego, dyscyplinarnego). **Zaakceptować należy** także nowe brzmienie art. 393 § 1 k.p.k., proponowane w projekcie na druku 2510.

Podobne, jak w przypadku art. 389 i 391 k.p.k., rozszerzenie zakresu przedmiotowego proponuje się także w treści art. 392 (druki 2510 i 2336). **Trafnie proponuje się ponadto**, aby odczytywanie dokumentów, wymienionych w tym przepisie, dopuszczalne było także bez zgody obecnych stron, jeśli tylko się temu nie sprzeciwią. **Zaakceptować należy także** nowe brzmienie art. 392 zaproponowane w zbieżnych w tym zakresie projektach zawartych na drukach 2154, 2336 i 2510, które powinno przyczynić się do usprawnienia postępowania dowodowego przed sądem. Konsekwencją jest także nowelizacja art. 394 § 2 k.p.k. proponowana w projektach na drukach 2510 i 2336 (niezrozumiała jest przy tym nowelizacja tego przepisu sformułowana w projekcie poselskim na druku 2154).

Słusznie w projektach zawartych na drukach 2510 i 2336 proponuje się nowe brzmienie art. 393 § 2 k.p.k. Interpretacja tego przepisu w aktualnym brzmieniu nasuwa bowiem zasadnicze wątpliwości.

Zmianę o zasadniczym, wręcz modelowym, znaczeniu zaproponowano w projekcie rządowym (druk nr 2510) w odniesieniu do art. 397 § 1 k.p.k. Istota zmiany sprowadza się do tego, że zwrot sprawy prokuratorowi do uzupełnienia postępowania przygotowawczego następować ma jedynie na uzasadniony wniosek prokuratora. Oznacza to, że to prokurator, w wypadku gdy przewód sądowy wykaże niedostatki postępowania przygotowawczego, ponosi „ryzyko uniewinnienia oskarżonego”. Zadaniem sądu będzie więc, jak w klasycznym procesie kontradiktoryjnym, zweryfikowanie materiału dowodowego dostarczonego przez strony (także zgromadzonego z urzędu). Jeśli materiał ten nie wystarczy do skazania, sąd, choćby dostrzegał szansę na

jego uzupełnienie w postępowaniu przygotowawczym, będzie zmuszony do wydania wyroku uniewinniającego. **Propozycja ta zasługuje na przyjęcie**.

Do usprawnienia postępowania przyczynić się mogą w istotny sposób znowelizowane przepisy o przerwie i odroczeniu rozprawy. W projektach zawartych na drukach 2510, 2336 i 2154 sformułowano propozycje, zgodnie z którymi dopuszczalna byłaby kontynuacja rozprawy po jej odroczeniu także bez zgody stron, chyba że skład sądu uległ zmianie (art. 404 § 2 k.p.k.). Takie rozwiązanie proponuje się w projektach na drukach 2519 i 2336 i **zasługuje ono na akceptację**. Z uwagi na potrzebę poszanowania zasady bezpośredniości **nie można zaś zaakceptować** rozwiązania proponowanego w projekcie na druku 2154, które zakłada możliwość kontynuacji rozprawy także w wypadku zmiany składu sądu.

Zasadna jest także zawarta w projektach na drukach 2510 i 2336 propozycja uzupełnienia przepisu art. 404 k.p.k. o § 3 regulujący kwestię ewentualnej kontynuacji rozprawy po zawieszeniu postępowania.

Jako zasadne należy ocenić dwie zmiany zaproponowane w projekcie rządowym (druk nr 2510) w odniesieniu do treści art. 420 k.p.k. Pierwsza polega na wyłączeniu ograniczenia polegającego na tym, iż w trybie uzupełnienia wyroku nie można orzec przepadek dowodów rzeczowych. Konstytucja RP wymaga w art. 46, aby o przepadku przedmiotów orzekał wyłącznie sąd, nie sprzeciwia się jednak temu, aby czynił to w formie postanowienia. Druga istotna zmiana dotyczy orzekania w trybie art. 420 o zaliczeniu tymczasowego aresztowania i zmierza do ukonstytuowania dopuszczalności wydania takiego orzeczenia także wtedy, gdy w wyroku orzeczono w tym przedmiocie błędnie. Byłaby to jedyna przewidziana w k.p.k. częściowa reasumpcja wyroku, co może nasuwać pewne zastrzeżenia, niemniej alternatywą jest uruchamianie postępowania odwoławczego (a niekiedy wręcz kasacyjnego) dla sprostowania orzeczenia w przedmiocie zaliczenia okresu tymczasowego aresztowania na poczet orzeczonej kary.

Wielką oszczędność pracy sędziów może przynieść zaakceptowanie propozycji odnoszących się do art. 422 i 423 k.p.k. Propozycje w tym zakresie zawarte są na drukach nr 2510, 2154 i 2336. **Pozytywnie opiniuję** propozycje zawarte w projektach na drukach 2510 i 2336. Sprowadzają się one do umożliwienia sądowi sporządzania uzasadnienia wyroku jedynie w odniesieniu do jego podmiotowych części wyznaczonych treścią wniosków złożonych w trybie art. 422 § 1 k.p.k. Przyjęcie powyższych propozycji dezaktualizuje propozycję sformułowaną w projekcie na druku nr 2154 dotyczącą dodania do art. 424 k.p.k. § 4. **Nie znajduję natomiast uzasadnienia** dla odnoszących się do art. 422 i 423 k.p.k. propozycji zawartych w projekcie na

druku 2154. Kierunek apelacji najczęściej określany jest bowiem przez *gravamen* podmiotu, który składa wniosek, a jeśli jest nim prokurator, który posiada *gravamen* w obydwie strony, należy pozostawić mu decyzję w przedmiocie określenia kierunku apelacji do czasu zapoznania się z treścią uzasadnienia. Nie jest także zasadna propozycja przedłużenia terminu na sporządzenie uzasadnienia wyroku z 7 do 14 dni. Byłoby to sankcjonowanie przewlekłości postępowania i sprzyjałoby demobilizacji sędziów. W sprawach skomplikowanych pod względem dowodowym i prawnym sędzia sprawozdawca i tak może przecież uzyskać decyzję zwierzchnika o przedłużeniu tego terminu.

Słuszna propozycja sformułowana w projekcie rządowym (druk nr 2510) odnosząca się do art. 427 § 3 k.p.k. jest konsekwencją wprowadzenia prekluzji dowodowej, której ukonstytuowanie zaproponowano w art. 338 § 4 k.p.k.

Usprawnieniu postępowania sądowego (ale nie tylko) służyć będzie przyjęcie propozycji istotnych zmian odnoszących się do dokumentowania czynności procesowych. Projektodawcy postanowili tu słusznie iść z „duchem czasu”. Chodzi o propozycje zawarte w projekcie rządowym (druk nr 2510), a odnoszące się do art. 145 § 1 i art. 147 k.p.k. **Opiniuję je pozytywnie**. To samo dotyczy propozycji zmierzających do usprawnienia doręczeń w procesie karnym (projekt rządowy — druk nr 2510, art. 131–139 k.p.k.).

15. POSTĘPOWANIE ODWOŁAWCZE

W związku z negatywnym zaopiniowaniem propozycji w przedmiocie skreślenia przepisów o nieważności orzeczeń (art. 101–104 k.p.k.), **negatywnie oceniam** także propozycje znowelizowania art. 439 k.p.k. zawarte w projekcie rządowym (druk 2510).

Usprawnieniu postępowania dowodowego służyć ma sformułowana w projekcie rządowym (druk nr 2510) **trafna propozycja** zmiany treści art. 442 § 2 k.p.k. Nie jest uzasadniona konieczność przeprowadzania nieistotnych, z uwagi na zakres przekazania sprawy do postępowania ponownego, dowodów dlatego, że na ich ujawnienie nie zgadzają się strony.

Temu samemu celowi służyć będzie przyjęcie propozycji dotyczących zmiany treści art. 457 k.p.k. sformułowanych w projektach na drukach nr 2510, 2336 i 2154. Pomimo pewnych różnic redakcyjnych wszystkie propozycje **słusznie zakładają**, iż uzasadnienie wyroku sądu odwoławczego, którym utrzymano w mocy wyrok sądu pierwszej instancji, sporządzane ma być na wniosek strony, przy czym — podobnie jak w przypadku uzasadnienia

wyroku sądu pierwszej instancji — uzasadnienie będzie mogło być ograniczone do wyznaczonych treścią złożonego wniosku (wniosków) podmiotowych części wyroku.

16. POSTĘPOWANIE UPROSZCZONE

Pakiet propozycji dotyczących tego szczególnego trybu postępowania zmierza do ożywienia tego trybu, który aktualnie zablokowany jest szeregiem zbędnych ograniczeń normatywnych. Przyjęcie ich będzie oznaczało otwarcie drogi dla rozpatrywania znacznie większej liczby spraw w tym trybie, a co za tym idzie usprawnienie i przyspieszenie postępowania sądowego w ogóle.

Po pierwsze propozycje nowelizacji art. 469 k.p.k. (druki nr 2510, 2366, 2154) zmierzają ku rozszerzeniu katalogu przestępstw w sprawach, o które dopuszczalne ma być postępowanie uproszczone. Ponieważ w tym zakresie propozycje są rozmaite, Komisja musi dokonać wyboru pomiędzy zgłoszonymi propozycjami albo wypracować własną. **Opowiadam się za propozycją sformułowaną w projekcie na druku nr 2510**, jako otwierającą tryb postępowania uproszczonego dla najszerszej kategorii spraw. Zgłaszając propozycję nowelizacji art. 469 k.p.k. projektodawcy zmierzają także do usunięcia błędu redakcyjnego w treści tego przepisu, który wywołał dyskusję co do dopuszczalności orzekania w trybie uproszczonym przez sąd okręgowy w sprawach o niektóre przestępstwa. W razie przyjęcia propozycji, będzie to wykluczone.

Trafnie proponuje się zmodyfikowanie negatywnej przesłanki trybu uproszczonego zapisanej w art. 470 pkt 1 k.p.k. (druki 2510 i 2366). W świetle zaprojektowanego przepisu pozbawienie oskarżonego wolności po schwytaniu go na gorącym uczynku nie będzie stało na przeszkodzie stosowaniu trybu uproszczonego, niezależnie od tego, jakie przestępstwo popełnił.

Dalszymi przejawami odformalizowania postępowania uproszczonego są **słuszne propozycje** zawarte w projektach na drukach 2510 i 2366 w odniesieniu do art. 472 § 1 i art. 473 § 4 k.p.k. Rozważenia wymaga jedynie kwestia sprawowania nadzoru prokuratora nad dochodzeniem uproszczonym, który — co do zasady — nie jest wyłączony w świetle przepisów rozdziału 37, choć jego rzeczywiste sprawowanie nie będzie możliwe.

Istotną zmianę proponuje się w art. 474 k.p.k. Propozycje w tej materii znajdują się w projektach na drukach nr 2336 i 2510, a częściowo także na druku 2154. **Cały ten kompleks propozycji opiniuję pozytywnie**. Niewątpliwie przyspieszy postępowanie uproszczone rezygnacja z zapoznawa-

nia podejrzanego z materiałami ukończonego dochodzenia uproszczonego w sprawach o przestępstwa niezagrożone karą pozbawienia wolności. W pozostałych sprawach — zgodnie z regułą ogólną proponowaną w art. 321 § 1 k.p.k. — zapoznanie z materiałami będzie następowało na wniosek. Rozwiązanie to pozornie wydaje się uderzać w prawo podejrzanego do obrony, niemniej podejrzanym ma nieograniczony dostęp do akt sprawy po wniesieniu aktu oskarżenia, co w sprawach drobniejszych powinno wystarczająco zagwarantować jego prawa. Kolejna ważna zmiana w art. 474 k.p.k. (proponowana także w projekcie na druku nr 2154) sprowadza się do sprecyzowania treści jego § 2. W razie przyjęcia proponowanego rozwiązania będzie oczywiste, że przekroczenie 3-miesięcznego (a nie jak obecnie 2-miesięcznego) terminu dochodzenia uproszczonego spowoduje konieczność prowadzenia dochodzenia (a nie jak obecnie całego dalszego postępowania, w tym sądowego) w trybie zwyczajnym. W efekcie sądowy tryb uproszczony będzie mógł być realizowany także wtedy, gdy w postępowaniu przygotowawczym przekroczonego zakresu przez ustawę termin maksymalny.

Odformalizowaniu sądowego postępowania uproszczonego ma służyć nowy art. 474¹ k.p.k., pozwalający na rozpoznanie sprawy na posiedzeniu, gdy po wniesieniu aktu oskarżenia oskarżony złoży wniosek o dobrowolne poddanie się karze (druki nr 2336 i 2510). Uważam, że rezygnacja z rozprawy i wydanie wyroku na posiedzeniu w takim wypadku nie naruszy prawa oskarżonego do rzetelnego procesu sądowego. **Dlatego też rozwiązanie to, jako pragmatyczne, opiniuję pozytywnie.**

Pewne wątpliwości wywołuje propozycja znowelizowania art. 476 § 1 k.p.k. (projekty na drukach nr: 2336 i 2510). Zmierza ona ku odwróceniu reguły zapisanej w zdaniu trzecim tego przepisu, w konsekwencji czego sąd okręgowy będzie orzekał w postępowaniu uproszczonym w drugiej instancji w składzie jednoosobowym, jednak prezes tego sądu będzie mógł zarządzić rozpoznanie sprawy w składzie trzyosobowym. Ponieważ jednak taka sama reguła obowiązuje w sądzie rejonowym, który orzeka jako sąd pierwszej instancji, to w związku z tym pojawi się niekorzystna konfiguracja procesowa, w której sąd okręgowy w składzie jednoosobowym będzie rozpoznawał środki prawne od orzeczeń wydanych jednoosobowo. Poprawienie opiniowanego przepisu jest możliwe jednak bez szkody dla jego funkcjonalności.

Słuszna jest propozycja zmiany treści art. 483 k.p.k. (projekty na drukach nr: 2336 i 2510). Po jej przyjęciu oskarżony, odpowiadający w postępowaniu uproszczonym, straci możliwość przewleknięcia postępowania, co aktualnie możliwe jest dzięki sprzeciwowi wobec kontynuacji rozprawy w tym samym składzie w konfiguracji procesowej o jakiej mowa w opiniowanym przepisie.

Propozycje nowego ujęcia treści art. 484 § 1 k.p.k. (projekty na drukach nr: 2336 i 2510) przetną spory, które ujawniły się na tle dotychczasowej redakcji opiniowanego przepisu i jednocześnie przyczynią się do stworzenia szerszych możliwości wykorzystania trybu uproszczonego. Dlatego uważam, że **powinna być przyjęta**. Na marginesie należy dodać, że **nie jest zrozumiała propozycja** skreślenia art. 484 § 2 k.p.k. zawarta w projekcie na druku nr 2154. Skreślenie tego przepisu spowodowałoby, iż w razie przekroczenia terminów określonych w § 1 art. 484 k.p.k., konieczna byłaby zmiana składu na taki, jaki orzeka w trybie zwyczajnym i w konsekwencji prowadzenia rozprawy od początku. Nie służyłoby to zatem usprawnieniu postępowania, a wręcz przeciwnie jego przewlekaniu.

17. POSTĘPOWANIE NAKAZOWE

Zasadnicze zmiany, dotyczące postępowania nakazowego, odnoszą się do zmiany formy orzeczenia, zawierającego nakaz karny, koniecznej z konstytucyjnego punktu widzenia (patrz powyżej pkt II.1. niniejszej opinii).

Zaproponowano także inne zmiany dotyczące postępowania nakazowego. **Pozytywnie należy odnieść się** do propozycji zmiany treści art. 500 § 4 k.p.k. (druki nr: 2336 i 2510). Jej zaakceptowanie spowoduje, iż sąd będzie mógł wydać wyrok zawierający nakaz karny na posiedzeniu bez udziału stron. Może to nasuwać pewne wątpliwości z punktu widzenia konstytucyjności tego rozwiązania w związku z prawem do rzetelnego procesu sądowego (art. 45 Konstytucji). Uwzględnić jednak trzeba, że dzięki sprzeciwowi od takiego wyroku oskarżony uzyskuje prawo do osądzenia w takim właśnie procesie.

Projekt rządowy (druk nr 2510) słusznie zakłada, iż brak jest wystarczającego uzasadnienia dla ograniczenia katalogu środków karnych, o których orzekać można w postępowaniu nakazowym, zwłaszcza że aktualnie — po przyjęciu propozycji dotyczących nowelizacji art. 500 i n. k.p.k. — nakaz karny przyjmie procesową formę wyroku. Dlatego **jako trafną opiniuję** propozycję zmiany treści art. 502.

Kontrowersyjna jest natomiast propozycja nowelizacji art. 504 (projekty na drukach nr: 2336 i 2510), według której nakaz karny będzie mógł być pozbawiony uzasadnienia. To, że nakaz będzie miał formę procesową wyroku nie oznacza, iż stosować się będzie do niego określona w art. 422 procedurę uzasadniania na wniosek, bowiem dalsze przepisy postępowania nakazowego zawierają w tej mierze unormowanie szczególne (sprzeciw). Wydaje się zaś, że podjęcie racjonalnej decyzji w przedmiocie wniesienia sprzeciwu

od wyroku, zawierającego nakaz karny, wymaga poznania motywów, jakimi sąd się kierował. Propozycje zawarte w projekcie poselskim, dotyczące zmiany treści art. 504 pkt 6 i art. 505 § 1 k.p.k. (druk nr 2154) będą nieaktualne, jeśli Komisja zaakceptuje zmianę zaproponowaną w projektach na drukach nr: 2336 i 2510 odnoszącą się do art. 500 § 4 k.p.k.

18. POSTĘPOWANIE W SPRAWACH O WYKROCZENIA

W projekcie rządowym (druk nr 2510) zawarto propozycję zmiany treści art. 508 § 1 k.p.k., zmierzającą do wyłączenia orzekania przez kolegia do spraw wykroczeń w sprawach, w których zachodzi konieczność orzeczenia przypadku przedmiotów. **Jest to rozwiązanie konieczne** z punktu widzenia treści art. 46 Konstytucji. Powstaje jednak kwestia celowości tej zmiany w sytuacji, gdy z dniem 17 października 2001 r. (termin konstytucyjny) przepisy rozdziału 54 k.p.k. muszą ulec zmianie z uwagi na przekazanie spraw o wykroczenia sądom.

19. KASACJA

W projekcie rządowym (druk nr 2510) zaproponowano zmiany dotyczące postępowania kasacyjnego. Na czoło wysuwa się propozycja ukonstytuowania w nowym art. 523 § 5 k.p.k. możliwości wniesienia kasacji przez tzw. podmioty szczególne określone w art. 521 k.p.k. z powodu niewspółmierności kary. **Rozwiązanie to nie nadaje się w moim przekonaniu do zaakceptowania**, albowiem w sposób zasadniczy sprzeciwia się istocie postępowania kasacyjnego, którego zadaniem jest jedynie wyrugowanie z obiegu prawnego orzeczeń dotkniętych rażącymi wadami prawnymi. Sąd kasacyjny nie może zaś ingerować w przyjęte — przez sądy orzekające w sprawie — ustalenia faktyczne i oceny. Kasacja nie może być zatem wykorzystana jako instrument polityki karnej resortu!!!

Nie znajduję uzasadnienia także dla zmiany treści art. 524 § 3 k.p.k. (projekt rządowy, druk nr 2510). Sugeruję odrzucenie proponowanej zmiany nawet wtedy, gdyby Komisja zdecydowała się zrezygnować z utrzymania w k.p.k. instytucji nieważności orzeczeń (skreślenie art. 101–104 k.p.k.). W wypadku pozostawienia w Kodeksie tej instytucji, propozycja zmiany art. 524 § 3 k.p.k. stanie się bezprzedmiotowa.

Negatywnie opiniuję także zawartą w projekcie rządowym (druk nr 2510) propozycję uzupełnienia art. 537 § 1 k.p.k. Zagadnienie uzasadniania orzeczeń kasacyjnych zostało bowiem uregulowane odrębnie w przepisach o kasacji. Poza tym proponowane odesłanie o tyle jest bezprzedmiotowe, iż sąd kasacyjny w ogóle nie utrzymuje zaskarżonych wyroków w mocy, bowiem orzeka jedynie co do wniesionej kasacji, którą może po prostu oddalić.

20. WZNOWIENIE POSTĘPOWANIA

Propozycje zawarte w projekcie rządowym (druk nr 2510), dotyczące art. 542 i 545 k.p.k., **opiniuję negatywnie**, co jest konsekwencją zajęcia negatywnego stanowiska w przedmiocie propozycji (rezygnacji z instytucji nieważności orzeczeń z mocy prawa (skreślenie art. 101–104 k.p.k.)). W razie odrzucenia tych propozycji, nieaktualna staje się także propozycja zawarta w projekcie na druku nr 2510, a odnosząca się do art. 638 k.p.k.

Projekt rządowy (druk nr 2510) zawiera także dalsze propozycje odnoszące się do instytucji wznowienia postępowania (dodanie do art. 11 k.p.k. § 3 oraz wprowadzenie nowego art. 540¹ k.p.k.). **Propozycje te są wyrazem słusznego założenia**, iż pominięcie możliwości wznowienia postępowania w sytuacjach, których przepisy te dotyczą, jest jedynie wymagającą uzupełnienia luką, która wkradła się do ustawy. Wątpliwości wywołuje jedynie technika legislacyjna w kontekście powtórzenia tej samej normy w dwóch miejscach (w art. 11 § 3 k.p.k. i w art. 540¹ pkt 2 k.p.k.).

21. DOPRECYZOWANIE DELEGACJI USTAWOWYCH

W projekcie rządowym (druk nr 2510) zawarto **szereg trafnych propozycji** doprecyzowania przepisów k.p.k., zawierających delegacje dla organów wykonawczych do uregulowania w drodze rozporządzeń szeregu kwestii. Konieczność takiego doprecyzowania podniesiona została zasadnie w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego. Dotyczy to art. 74 § 4, art. 117 § 4, art. 141, art. 156 § 6, art. 173 § 4, art. 181 § 2, art. 203 § 5, art. 242, art. 320 § 3, art. 351 § 3, art. 471, art. 527 § 5 i art. 589² k.p.k. Zmiany te wywołają konieczność wydania nowych aktów wykonawczych.

ZAŁĄCZNIK DO OPINII ZASADNICZEJ

Załącznik do opinii o rządowym projekcie ustawy o zmianie: ustawy — Kodeks karny, ustawy — Kodeks postępowania karnego, ustawy — Kodeks karny wykonawczy i niektórych innych ustaw (druk nr 2510 — w zakresie przepisów procesowych) oraz poselskich projektów ustaw o zmianie ustawy — Kodeks postępowania karnego (druki nr 1638, 1655, 1814, 2154 oraz 2336).

Skrótowa ocena proponowanych zmian

(Objaśnienia: + ocena pozytywna,
– ocena negatywna,
? wątpliwości)

Druk nr	Artykuł	Opinia
2510	5 § 1	+
1655	10 § 1	–
2510	11 § 3	+
2336	25	+
2510	25 § 1	+
2510	25 § 2	+
2510	25 § 3	+
2510	28 § 3	+
2510	29 § 2	+
2510	40 § 1	+
2510	47 § 1	–
2510	47 § 2	–
2510	51 § 3	+
2510	52 § 1	+
2510	52 § 2	+
2510	56 § 4	+
2510	62	+
2510	74 § 2	+
2510	74 § 3	+
2510	74 § 4	+
2510	75 § 2	+
2510	78 § 2	+
2510	79 § 1	+
2154	79 § 1 pkt 3	–
2510	79 § 4	+
2510	81 § 2	+
2510	84 § 3	–
2510	85 § 3	+
2510	88 § 2	+
2510	88 § 3	+

2510	90 § 3	+
2510	91	+
2510	101–104	–
2510	107 § 2	+
2510	115 § 2	+
2510	117 § 2 ¹	+
2510	117 § 4	+
2510	131 § 1	+
2510	131 § 3	+
2510	133 § 2	+
2510	138	+
2510	139 § 2	+
2510	139 § 2	+
2510	139 § 3	+
2510	141	+
2336	145 § 1	+
2510	145 § 1	+
2336	147 § 3	+
2510	147 § 3	+
2336	147 § 5	+
2510	147 § 5	+
2510	156 § 1	+
2510	156 § 2	+
2510	156 § 5	+
2510	156 § 6	+
2510	167	+
2510	171 § 7	+
2510	173 § 4	+
2510	177 § 1 ¹	+
1814	177 § 3	?
2510	178 pkt 1	+

2510	180 § 2	+
2510	181 § 2	+
2510	184 § 1–9	?
2510	192 § 5	?
2510	198 § 1	+
2510	199 § 2	–
2510	203 § 5	+
2510	205 § 1	+
2510	209 § 2	+
2510	209 § 4	+
2510	213 § 2	+
2510	214 § 1–9	+
2510	217 § 1–5	+
2510	218 § 1	+
2510	220 § 3	+
2510	225 § 4	+
2510	226	+
2510	229	+
2510	230 § 1	+
2336	237 § 2	+
2510	237 § 2	+
2336	237 § 3 pkt 12	–
2336	237 § 3 pkt 12	–
2510	237 § 3 pkt 12	+
2510	237 § 3 pkt 13	+
2510	237 § 3 pkt 16	+
1655	237 § 3 pkt 17	–
2510	237 § 3 pkt 17	+
1655	237 § 3 pkt 18	–
2336	237 § 3 pkt 7	–
2510	237 § 3 pkt 7	+
2510	237 § 7	+
2510	240	+
2510	241	+
2510	242	+
2510	246 § 1	+
2510	246 § 4	+
2510	247 § 2	+
2510	258 § 1–5	–
1638	258 § 2	–
1638	258 § 4	–
1638	258 § 5	–
2510	261 § 3	+
2510	264 § 3	+
2510	271 § 1	+
2510	272	+
2510	274	+

2510	278	+
2510	285 § 1 ¹	?
2510	285 § 2	+
2510	289 § 1	?
2510	290 § 2	+
2510	295 § 1	+
2510	295 § 4	+
2510	296	+
2510	297 § 1	+
2510	300	+
1655	303	–
2336	304 ¹	+
2510	304 ¹	+
1655	305 § 5	+
1655	305 § 6	–
1655	305 § 7	–
1655	306 § 1	–
1655	306 § 2	–
1655	306 § 3	–
2336	307 § 4	+
2510	307 § 4	+
2336	308 § 1	?
2510	308 § 1	?
1655	308 § 5	+
2510	309 § 1 pkt 2	+
2510	311 § 3	+
2336	312 pkt 1	+
2510	312 pkt 1	+
1655	319 § 2	?
2336	320 § 1 ¹	+
2510	320 § 1–9	+
2336	320 § 3	+
2336	321 § 1	+
2510	321 § 1	+
2336	321 § 3	+
2510	321 § 3	+
2336	321 § 4	+
2510	321 § 4	+
2336	321 § 6	–
2510	321 § 6	–
2510	322 § 3	–
2510	324 § 2	+
2510	324 § 3	+
2510	326 § 1	?
2510	327 § 2	+
2336	334 § 2	+
2510	334 § 2	+

2154	335 § 1	?
2336	335 § 1	+
2510	335 § 1	+
2336	336 § 4	+
2510	336 § 4	+
2510	336 § 4	+
2336	338 § 1	+
2510	338 § 1	+
2336	338 § 2	+
2510	338 § 2	+
2336	338 § 4	?
2510	338 § 4	?
2336	340 § 2	+
2510	340 § 2	+
2336	341 § 2	+
2510	341 § 2	+
2336	341 § 5	+
2510	341 § 5	+
2336	342 § 1	+
2510	342 § 1	+
2336	342 § 2	+
2510	342 § 2	+
2336	342 § 3	+
2510	342 § 3	+
2336	342 § 4	+
2510	342 § 4	+
2336	342 § 5	+
2510	342 § 5	+
2510	351 § 1	+
2510	351 § 2	+
2510	351 § 3	+
2510	354 ¹	+
2510	366 § 2	+
2510	370 § 1	+
2154	374	?
2336	377 § 2	+
2510	377 § 2	+
2154	378	?
2336	384 § 2	+
2510	384 § 2	+
2510	385 § 2	+
2154	387 § 1	+
2336	387 § 1	+
2510	387 § 1	+
2154	387 § 2	-
2336	387 § 2	+
2510	387 § 2	+

2154	387 § 6	-
2336	389 § 1	-
2510	389 § 1	+
2336	391 § 1	+
2510	391 § 1	+
2336	392 § 1	+
2510	392 § 1	+
2154	392 § 2	+
2336	392 § 2	+
2510	392 § 2	+
2510	393 § 1	+
2336	393 § 2	+
2510	393 § 2	+
2336	393 ¹	+
2510	393 ¹	+
2154	394 § 2	-
2336	394 § 2	+
2510	394 § 2	+
2510	397 § 1	+
2154	404	-
2336	404 § 2	+
2510	404 § 2	+
2336	404 § 3	+
2510	404 § 3	+
2510	404 § 3	+
2510	406 § 1	+
2510	415 § 4	+
2510	415 § 5	+
2510	415 § 6	+
2510	415 § 7	+
2510	420 § 1	+
2510	420 § 2	+
2154	422 § 1	-
2336	422 § 1	+
2510	422 § 1	+
2154	423 § 1	-
2336	423 § 1 ¹	+
2510	423 § 1 ¹	+
2154	424 § 3	-
2510	425 § 1	+
2510	427 § 3	?
2510	432	-
2510	434 § 3	+
2510	439 § 1	-
2510	439 § 2	-
2510	439 § 3	-
2510	439 § 4	-
2510	442 § 2	+

2510	443	+
2336	444	+
2510	444	+
2154	457 § 1	+
2336	457 § 1	+
2510	457 § 1	+
2336	457 § 2	+
2510	457 § 2	+
2336	457 § 3	+
2510	457 § 3	+
2336	469 § 1	-
2154	469 § 1 pkt 2	-
2510	469 § 1 pkt 2	+
2510	469 § 1 pkt 3	+
2336	469 § 2	+
2510	469 § 2	+
2336	470 pkt 1	+
2510	470 pkt 1	+
2510	471	+
2336	472 § 1	+
2510	472 § 1	+
2336	473 § 4	+
2510	473 § 4	+
2336	474 § 1	+
2510	474 § 1	+
2510	474 § 12	+
2154	474 § 2	+
2336	474 § 2	+
2336	474 § 3	+
2510	474 § 3	+
2336	474 § 4	+
2510	474 § 4	+
2336	474 § 5	+
2510	474 § 5	+
2336	474 § 6	+
2510	474 § 6	+
2336	474 ¹	+
2510	474 ¹	+
2336	476 § 1	?
2510	476 § 1	?
2336	483	+
2510	483	+
2336	484 § 1	+
2510	484 § 1	+
2154	484 § 2	-
2336	500 § 1	+
2510	500 § 1	+

2336	500 § 3	+
2510	500 § 3	+
2336	500 § 4	+
2510	500 § 4	+
2336	501	+
2510	501	+
2510	502 § 2	+
2510	502 § 3	+
2336	503 § 1	+
2510	503 § 1	+
2336	504	-
2510	504 § 1	-
2510	504 § 2	-
2154	504 pkt 6	-
2154	505 § 1	-
2336	506 § 1	+
2510	506 § 1	+
2336	507	+
2510	508 § 1 pkt 3	?
2510	523 § 5	-
2510	524 § 3	-
2510	527 § 5	+
2336	537 § 1	-
2510	537 § 1	-
2510	540 ¹	+
2510	542 § 1	-
2510	542 § 3	-
2510	542 § 4	-
2510	542 § 5	-
2510	545 § 1	-
2510	549	+
2510	552 § 1	-
2510	552 § 2	-
2510	589 ¹	+
2510	589 ²	+
2510	591 § 1	+
2510	591 § 2	+
2510	591 § 3	+
2510	591 § 4	+
2510	592 § 1	+
2510	592 § 2	+
2510	592 § 3	+
2510	596	+
2510	599	+
2510	603 ¹ § 1-6	+
2510	604 § 1 pkt 6	+
2510	605 § 1	+

2510	605 § 2	+
2510	615 § 3	+
2510	615 § 4	+
2510	615 § 5	+
2510	615 § 6	+
2510	618 § 1 pkt 12	+
2510	618 § 1 pkt 13	+
2510	618 § 2	+
2510	619 § 3	+

2510	621 § 2	+
2510	638	-
2510	648 pkt 1	+
2510	651 § 3	+
2510	662 § 3	+
2510	666 § 1	+
2510	669 § 3	+
2510	673	+
2510	674 § 3	+

CZASOPISMO PRAWA KARNEGO
I NAUK PENALNYCH
Rok V: 2001, z. 2 ISSN 1506-1817

STANISŁAW ZABŁOCKI

OPINIA DOTYCZĄCA ZMIAN
W KODEKSIE POSTĘPOWANIA KARNEGO,
ZAWARTYCH W PROJEKCIE RZĄDOWYM
(DRUK NR 2510)
ORAZ W PROJEKTACH POSELSKICH
(DRUKI NR: 2336, 2154, 1638, 1814 I 1655)

I. ZAŁOŻENIA OGÓLNE OPINII

Ponieważ samo tylko przedłożenie rządowe zawiera 173 projekty zmian do k.p.k. (niektóre z nich są nadto bardzo rozbudowane), zaś projekty poselskie zawierają dalszych kilkadziesiąt projektowanych zmian, oczywiście jest, iż składając opinię nie będę w stanie szczegółowo omówić swego stanowiska odnośnie do każdej z proponowanych zmian. Kwestią o istotnym charakterze było zatem przyjęcie określonego modelu opinii. Postanowiłem podzielić ją na dwie części. Pierwsza część — nazwana opinią zasadniczą — przedstawiać będzie bardziej szczegółowe stanowisko co do kwestii, które osobiście uważa za najistotniejsze lub mogące wzbudzić najwięcej kontrowersji. Szczególnie dokładnego uzasadnienia wymagają bowiem uwagi o charakterze krytycznym. Druga część — nazwana załącznikiem do opinii — zawiera moje stanowisko, wyrażone w maksymalnie skrótovej formie (niestety mimo tak skrótovej formy sam załącznik liczy kilkadziesiąt stron maszynopisu), co do każdej z projektowanych zmian w k.p.k. Jeśli określona kwestia została omówiona w opinii zasadniczej, wówczas załącznik zawiera odesłanie do stosownego punktu opinii zasadniczej. Przy pracy nad projektami, załącznik do opinii może,